

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det juridiske fakultet

Politiets alminnelige rapporteringsplikt

Forholdet mellom politiets rapporteringsplikt etter politiinstruksen § 7-6 om egne potensielt straffbare handlinger og vernet mot selvinkriminering.

Marthe Helen Lindgren

Liten masteroppgave i rettsvitenskap våren 2019

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling og tema.....	1
1.2	Aktualitet	2
1.3	Hvordan rapporten kan brukes	2
1.4	Historikk	3
1.5	Vernet mot selvinkriminering.....	4
1.6	Avgrensninger	5
1.7	Veien videre.....	6
2	Metodiske spørsmål.....	6
2.1	Politiinstruksens rettskildemessige status.....	6
2.2	EMKs rettskildemessige vekt	7
2.3	Rettskildebildet	8
3	Rapporteringsplikts innhold og rekkevidde.....	9
3.1	Problemstillingen.....	9
3.2	Politiets alminnelige rapporteringsplikt.....	9
3.3	Anvendelsesområde	11
3.3.1	Hva omfattes av rapporteringsplikten	11
3.3.2	Hvem er rettighets- og pliktsubjekt etter bestemmelsen	13
3.3.3	Når inntreffer rapporteringsplikten.....	14
3.3.4	Hvordan skal rapporten utformes	18
3.4	Er brudd på rapporteringsplikten straffsanksjonert?	19
3.4.1	Problemstillingen	19
3.4.2	Rubriseres politiets alminnelige rapporteringsplikt som en «tjenesteplikt»	20
3.4.3	«Utøver [...] offentlig myndighet»	21
3.4.4	Er pliktbruddet «grovt»	23
3.5	Sammenfatning.....	26

4	Selvinkrimineringsvernets innhold og rekkevidde.....	27
4.1	Vernet mot selvinkriminering etter nasjonal lovgivning.....	27
4.2	Vernet mot selvinkriminering etter folkeretten	28
4.3	Anvendelsesområde.....	28
4.3.1	«Criminal offence».....	28
4.3.2	«Charge»	29
4.3.3	Vurderingsnormen.....	31
4.3.4	Er polititjenestepersonen «substantially affected».....	34
4.3.5	Sammenfatning.....	37
5	Hvordan løses motsetningsforholdet som oppstår mellom rapporteringsplikten og vernet mot selvinkriminering	37
5.1	I hvilken grad kan en rapporteringsplikt opprettholdes selv om det foreligger en «charge»	37
5.1.1	Vernet mot selvinkriminering er ikke absolutt.....	37
5.1.2	Vurderingsnormen.....	38
5.1.3	Karakteren og graden av tvang.....	41
5.1.4	Prosessuelle rettssikkerhetsgarantier	43
5.1.5	Hvordan informasjonen brukes	44
5.1.6	Sammenfatning.....	46
5.2	Virkingen når rapporteringsplikten ikke kan opprettholdes	46
5.2.1	Problemstillingen	46
5.2.2	Bortfall av rapporteringsplikten	47
5.2.3	Bevisavskjæring	49
5.3	Når kan brudd på rapporteringsplikten medføre straff	51
6	Avsluttende bemerkninger	52
7	Kildeliste	54
7.1	Lover, forskrifter og internasjonale konvensjoner	54
	Norske lover	54

Forskrifter.....	55
Internasjonale konvensjoner.....	55
Andre lands lover.....	55
7.2 Forarbeider, rundskriv og offentlige publikasjoner.....	55
Lovforarbeider.....	55
Rundskriv	56
Offentlige publikasjoner.....	56
7.3 Rettspraksis.....	56
Høyesterettspraksis.....	56
Lagmannsrettspraksis	57
Praksis fra den europeiske menneskerettighetsdomstolen	57
Kanadisk høyesterettspraksis	58
7.4 Juridisk litteratur.....	58
Juridiske bøker	58
Juridiske tidsskrift og artikler.....	59
7.5 Nettbaserte kilder.....	59

1 Innledning

1.1 Problemstilling og tema

Oppgaven tar sikte på å undersøke hvorvidt det kan opprettholdes en plikt til å rapportere om egne potensielt straffbare handlinger etter politiinstruksen¹ § 7-6, når rapporteringsplikten havner i et motsetningsforhold til vernet mot selvinkriminering og retten til å forholde seg taus.

Det kan tenkes at en polititjenesteperson under en tjenestehandling begår en handling som potensielt kan straffes. Vedkommende er pliktig å opplyse om ulike hendelser i tjenesten, jf. pi. § 7-6. Motsetningsforholdet oppstår ved at man har et vern mot å bidra til egen straffellelse for den underliggende straffbare handlingen, samtidig som polititjenestepersoner har tjenstlige plikter å etterleve. Dersom polititjenestepersonen er pliktig å rapportere om denne straffbare handlingen, vil rapporteringsplikten kunne havne i en regelkonflikt med polititjenestepersonens straffeprosessuelle friheter som privatperson.

Særlig hvor polititjenestepersonen kan *straffes* for *brudd* på rapporteringsplikten vil problemstillingen komme på spissen. Her vil polititjenestepersonen kunne havne i en ubehagelig stilling hvor hans rapport potensielt vil kunne medføre straff for det underliggende forholdet, samtidig som hans unnlattelse av å rapportere om handlingen vil kunne medføre straff.² En sidestilt problemstilling vil dermed være om vedkommende kan straffes for brudd på pi. § 7-6 da dette har betydning for innholdet i rapporteringsplikten, altså hvor streng rapporteringsplikten er, og forholdet mellom vernet mot selvinkriminering og straff.

Det overordnede spørsmålet blir i hovedsak hvilken regelkonflikt som oppstår mellom pi. § 7-6 og vernet mot selvinkriminering, og hvordan regelkonflikten løses. Forholdet mellom politiets samfunnsmessige forpliktelser og rettighetene til politimenn og -kvinner som privatpersoner kommer på spissen. Oppgaven er således en rettsdogmatisk fremstilling med det formål å klargjøre hva som er gjeldende rett.

¹ Jf. forskrift 22. juni 1990 nr. 3963 om alminnelig tjenesteinstruks for politiet (heretter politiinstruksen eller pi.).

² For å illustrere dette skillet vises det til EMDs dom 29. juni 2007 *O'Halloran og Francis mot Storbritannia*, hvor Francis ble dømt for å *unnlate å opplyse* om det potensielt straffbare forholdet, mens O'Halloran ble straffet for det underliggende forholdet. I oppgaven er problematikken rundt straffansvar knyttet til straffansvaret som gjelder unnlattelsen av å rapportere, og ikke straffansvaret for det underliggende forholdet.

1.2 Aktualitet

Auglend og Mæland trekker frem at uklarheter rundt gjeldende rett har ledet til en motvilje mot å skrive rapport for den enkelte polititjenesteperson.³ Det samme gjorde arbeidsgruppen i Våpeninstruksutredningen i forbindelse med utarbeidelse av en rapporteringsplikt ved bruk av våpen.⁴ På bakgrunn av en omfattende rapporteringsplikt er det vanskelig å forutberegne sine plikter, spesielt når det oppstår en regelkollisjon mellom polititjenestepersonens plikter og privatpersonens vern mot selvinkriminering og rett til å forholde seg taus. Politiet opplyser selv i en e-post at problemstillingen så langt er løst fra sak til sak med skjønn og sunn fornuft. Av hensyn til polititjenestepersonen selv, anses ikke dette som en god løsning. Hensynet til forutberegnelighet taler også mot denne løsningen.

Våpeninstruksutredningen trakk videre frem at det var «grunn til å tro at innholdet [i rapporten] påvirkes av muligheten for at innholdet også kan komme til å inngå i en straffesak mot den som skriver».⁵ Av hensyn til egenverdien en rapport kan ha, eksempelvis til bruk ved forvaltningsrettslig kontroll til læringsformål, er det ikke hensiktsmessig at en manglende avklaring av gjeldende rett potensielt skal forringe denne egenverdien. For at politiet skal forbedre sine rutiner er det ønskelig at det rapporteres om uønskede hendelser. En rettsdogmatisk fremstilling av problemstillingen anses derfor som både viktig og aktuell i dag.

Regelkonflikten mellom polititjenestepersonens rapporteringsplikter om egne potensielt straffbare handlinger og vernet mot selvinkriminering og retten til å forholde seg taus har nylig vært aktuell i den nevnte Våpeninstruksutredningen. Regelkonflikter mellom opplysningsplikt og retten til å forholde seg taus har også vært aktuell på andre rettsområder.⁶

1.3 Hvordan rapporten kan brukes

En forutsetning for at det oppstår en konflikt i forhold til vernet mot selvinkriminering er at rapporten utleveres til politietaten. Politiets rapporteringsplikt etter pi. § 7-6 har sitt utspring fra ansettelsesforholdet «som den individuelle arbeidsavtalen gir opphav til», og er en del av

³ Jf. Ragnar L. Auglend og Henry John Mæland, *Politirett*, 3. utgave 2. opplag, Oslo 2017 s. 542.

⁴ Se «Ny våpeninstruks for politiet, Innstilling fra arbeidsgruppe til vurdering av behovet for å endre eller supplere gjeldende våpeninstruks for politiet», avgitt 13. september 2013 (heretter Våpeninstruksutredningen) s. 177-178.

https://www.regjeringen.no/contentassets/8012986965084af0a78624e31892f780/ny_vaapeninstruks_for_politiet-rapport.pdf

⁵ Jf. Våpeninstruksutredningen s. 178.

⁶ Se lov 1. juni 2018 nr. 23 om hvitvasking og terrorfinansiering § 26 første ledd, jf. § 2 bokstav c og § 4 andre ledd bokstav c. Her dreier det seg imidlertid om en opplysnings- og taushetsplikt.

den forvaltningsrettslige kontrollen.⁷ Utgangspunktet er at rapport avgis til arbeidsgiver, og ikke politietaten som strafforfølgningsetat med formål å innlede strafforfølgning. Ved dette utgangspunktet vil en rapport som omhandler egne potensielt straffbare handlinger ikke kunne medføre en fare for selvinkriminering, da arbeidsgiver ikke kan strafforfølge polititjenestepersonen for det underliggende forhold det rapporteres om. Den «organisatoriske tilfeldighet» at politietaten *er* arbeidsgiver kan imidlertid medføre at det oppstår en fare for selvinkriminering.

En annen forutsetning er at den underliggende potensielt straffbare handlingen vil bli strafforfulgt. Når politiet kan åpne etterforskning er regulert i straffeprosessloven.⁸ Politiet har ikke en plikt til å starte etterforskning i alle tilfeller, jf. opportunitetsprinsippet.⁹ Når polititjenestepersoner selv har foretatt straffbare handlinger i tjenesten har det imidlertid formodningen mot seg at det ikke innledes etterforskning. Det motsatte kan lett medføre oppfatninger om at politiet beskytter sine egne, og således en mistillit til politietaten.

Den type straffbare handlinger det her er tale om vil også være oppfattet som alvorlige, og det vil dermed være av allmenne samfunnsinteresser å innlede etterforskning. Det samme må legges til grunn ved spørsmål om å ta ut tiltale, jf. strpl. § 62 a.¹⁰ Når slike opplysninger foreligger for Spesialenheten, vil det dermed være påregnelig at strafforfølgning innledes.

1.4 Historikk

Den gamle politiinstruksen 1920¹¹ hadde tidligere stor rettskildemessig vekt på grunn av lite materiell lovgivning i politiretten. Ved utarbeidelsen av det nye instruksregelverket var det derfor stort fokus på blant annet oppheving av overflødige og utdaterte bestemmelser, samt å kodifisere dagjeldende rett. Politiloven¹² og politiregisterloven¹³ fikk stor betydning for hvilke bestemmelser som ble ansett overflødige.

⁷ Jf. Ragnar L. Auglend og Henning Jakhelln, «Varslingsrett, rapporteringsplikt og taushetsplikt», *Tidsskrift for Arbeidsrett*, 2017 s. 183–219 (s. 194).

⁸ Jf. lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (heretter straffeprosessloven eller strpl.) §§ 224–225.

⁹ Se Gert Johan Kjelby, *Påtalerett*, 1. utgave, 2. opplag Oslo 2018 på s. 95-99 om den absolutte og den relative etterforskningsplikten og på s. 316-323 om grunnlaget for beslutningen om iverksetting av etterforskning.

¹⁰ Se også Kjelby på s. 95 -98 om den absolutte og den relative påtaleplikt.

¹¹ Jf. forskrift 6. februar 1920 nr. 9751 for politiet (heretter politiinstruksen 1920).

¹² Jf. lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet (heretter politiloven eller pl.).

¹³ Jf. lov 28. mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (heretter polregl.).

Det uttales i motivene at politiinstruksen skal ivareta demokratiske hensyn, rettssikkerhetsmessige hensyn, likhetsprinsippet, sikre forutberegnelighet for borgeren, samt at den skulle bidra til effektivitet, avklare uklarheter og hindre usaklig kritikk.¹⁴ Således skulle den bidra til å klarlegge rettstilstanden «til almenhetens og tjenestemannens beste». Det fremheves at oppgavens aktualitet bygger på at en uklar rettstilstand har medført en vegring mot å avgi rapport, og på denne bakgrunn kan det spørres til hvilken grad formuleringen av pi. § 7-6 ivaretar hensyn bak politiinstruksen.

Politiets rapporteringsplikt i pi. § 7-6 er stort sett en videreføring av politiinstruksen 1920 § 15, med den endring at den ikke viderefører reguleringen av kommandoforholdet mellom polititjenestepersoner.¹⁵ Det uttales også at Justisdepartementet og Riksadvokaten burde utarbeide «standardnormer og øvrige retningslinjer for rapportskrivning, redigering av saksdokumenter m.v.» ettersom rapportenes «faglige standard [var] sterkt varierende», og at enkelte politikamre «praktiserer [...] egne normer».¹⁶ Et rettspolitisk hensyn bak endringen i den tidligere rapporteringsplikten til politiet etter politiinstruksen 1920 var således et ønske om likebehandling over hele landet, ettersom rapportenes bevismessige vekt var styrket gjennom lovendringer i straffeprosessloven.

1.5 Vernet mot selvinkriminering

Med begrepet selvinkriminering siktes det i denne oppgaven til at en polititjenesteperson er i en situasjon hvor han selv aktivt må bidra til egen straffellelse. Vernet mot selvinkriminering slik det fremgår av Den europeiske menneskerettskonvensjon (heretter EMK) art. 6 nr. 1 ble utledet av formuleringen til den europeiske menneskerettsdomstolen (heretter EMD): «In the determination of [...] any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair [...] hearing».¹⁷

Vernet har to sider: For det første innebærer vernet en beskyttelse mot å avgi informasjon. Hvis eksempelvis en polititjenesteperson er vernet allerede på tidspunktet da en rapport skal avgis, vil vernet kunne medføre en nektelsesrett, altså et bortfall av rapporteringsplikten. For det andre innebærer vernet en beskyttelse mot at pliktmessig avgitt informasjon brukes som

¹⁴ Jf. Auglend, *Utkast til alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) med motiver*, Oslo 1988 s. 62-63.

¹⁵ Se *ibid* s. 52.

¹⁶ Jf. *ibid* s. 212.

¹⁷ Jf. EMDs dom 25. februar 1993 *Funke mot Frankrike* avsnitt 38.

bevis i straffesak, altså et spørsmål om en rettslig plikt til å avskjære beviset på ulovfestet grunnlag.

Vernet mot selvinkriminering er forankret i en rekke bestemmelser i nasjonal rett og i folkeretten, blant annet i Grunnlovens¹⁸ § 95 og Internasjonal konvensjon om sivile og politiske rettigheter (heretter SP) art. 14 nr. 3 bokstav g. Selvinkrimineringsvernet etter EMK art. 6 nr. 1 er tilsvarende vernet i SP art. 14 nr. 3 bokstav g. Ettersom EMDs praksis er mest rikholdig ved anvendelsen av EMK art. 6 nr. 1 vil det tas utgangspunkt i denne.

Det er på det rene at vernet mot selvinkriminering omfatter en rett til å forholde seg taus, og skillet mellom de to begrepene fremkommer blant annet av Funke mot Frankrike.¹⁹ Vernet mot selvinkriminering er imidlertid et videre begrep, som blant annet også omfatter et vern hvor rettighetssubjektet forholder seg passiv.²⁰ Skillet mellom de to begrepene vil ikke problematiseres videre her, da det kun er verbale bidrag til egen straffellelse som omfattes av oppgaven. Verbale bidrag omfattes klart av begge begrepene, samt de beviservervelsesmetoder EMD har akseptert at vernet mot selvinkriminering beskytter mot.

Rettspolitiske hensyn som begrunner vernet mot selvinkriminering er blant annet hensynet til arbeidsfordelingen mellom partene i prosessen, hensynet til at prosessen skal inngi tillit til systemet, hensynet til faren for falske forklaringer og hensynet til det materielle sannhets prinsipp.²¹

1.6 Avgrensninger

Det avgrenses mot usannferdige rapporter da vernet mot selvinkriminering ikke omfatter en beskyttelse til å avgi falsk forklaring.²² Det vil derfor ikke oppstå en regelkonflikt mellom rapporteringsplikten og selvinkrimineringsvernet i slike tilfeller.

¹⁸ Jf. Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814 (heretter Grunnloven eller Grl.).

¹⁹ Jf. Funke mot Frankrike avsnitt 44.

²⁰ Se f.eks. Ørnulf Øyen, *Vernet mot selvinkriminering i straffeprosessen*, Bergen 2010 på s. 25 og EMDs dom 11. juli 2006 *Jalloh mot Tyskland*, hvor klageren hadde blitt injisert med et brekningsmiddel for at politiet skulle finne en pose narkotika han hadde svelget under pågripelsen. EMD (dissens 11-6) kom til at art. 6 var krenket ved at klageren passivt hadde blitt påtvunget å fremskaffe beviser som bidro til hans straffellelse.

²¹ Bygger på Øyen på s. 78-124.

²² Jf. EMDs dom 20. oktober 1997 *Serves mot Frankrike* avsnitt 47. Også Auglend og Mæland legger til grunn at usannferdige rapporter ikke bør beskyttes av selvinkrimineringsvernet, se s. 542.

1.7 Veien videre

Det er innholdet i rapporteringsplikten som kan komme i konflikt med selvinkrimineringsvernet, og ikke selve eksistensen av plikten.²³ For å vurdere hvilken regelkonflikt som oppstår mellom rapporteringsplikten og retten til å forholde seg taus, må rapporteringspliktens innhold og rekkevidde klargjøres. Dette gjøres i punkt 3. Her vil det også vurderes om brudd på rapporteringsplikten kan medføre straffansvar, da dette har betydning for pliktens innhold, altså hvor streng plikten er.²⁴

Oppgavens punkt 4 vil klargjøre selvinkrimineringsvernets innhold og rekkevidde. Etter dette vil det i punkt 5 vurderes når rapporteringsplikten kan opprettholdes, og hva som må bli løsningen hvor rapporteringsplikten ikke kan opprettholdes. Avslutningsvis vil det foretas en kort vurdering av «hva retten burde være» på bakgrunn av det som har kommet frem underveis i oppgaven. Først foranlediger oppgaven imidlertid en redegjørelse av de særlige metodiske spørsmål som oppstår ved utgreiingen av gjeldende rett.

2 Metodiske spørsmål

2.1 Politiinstruksens rettskildemessige status

Politiinstruksen er gitt ved kronprinsregentens resolusjon med hjemmel i pl. §§ 29 og 31. Adgangen til å gi instruks følger av politiets hierarkiske oppbygging og det overordningsforholdet som følger av hierarkiet, samt Grl. § 3. Instruksen kan således kun binde internt i etaten i motsetning til eksempelvis forskrift som får virkning utad.²⁵ Videre er instruksen kun bindende for den som er underordnet instruksjonsorganet.

Politiets organisasjon følger av politilovens tredje kapittel. Politiinstruksen var fremmet av Justis- og politidepartementet (nå Justis- og beredskapsdepartementet), og er således bindende for Politidirektoratet (POD) og alle øvrige organer i politietaten. Virkningen er at politiinstruksen pålegger polititjenestepersoner rettslig bindende plikter. Instruksen vil ikke

²³ Se bl.a. O'Halloran og Francis mot Storbritannia, hvor det for Francis' vedkommende ikke var en krenkelse av vernet at han ble straffet for brudd på den forvaltningsrettslige opplysningsplikten har var ilagt.

²⁴ Se punkt 5.1.3.

²⁵ Se Auglend 1988 s. 11.

være bindende for påtalemyndigheten, ettersom vi i norsk rett følger et tosporet-system ved ansvarsforholdet mellom politiet og påtalemyndigheten.²⁶

Som rettskildefaktor dreier det seg om forvaltningsorganets praksis, og rettskildeprinsippene avgjør instruksens vekt. Da det her er tale om et særegent forvaltningsorgan, og en instruks gitt av departementet, må politiinstruksen tillegges høy rettskildemessig betydning. Videre følger det av rettskildelæren at instruks er av lavere trinnhøyde enn eksempelvis lov og Høyesterettspraksis, slik at disse rettskildene må tilskrives større rettskildemessig vekt ved motstrid. Det er likevel på det rene at man forsøker å harmonisere rettskildene så langt det lar seg gjøre, særlig sett hen til politiinstruksens rettskildemessige betydning.

2.2 EMKs rettskildemessige vekt

Vernet mot selvinkriminering fremgår av EMK art. 6 nr. 1. Det følger av menneskerettsloven²⁷ § 3, jf. § 2 nr. 1 at EMK gjelder som norsk lov, og skal ved motstrid med nasjonal lovgivning gis forrang. I 2014 ble også «menneskerettighetskatalogen» innført i Grunnlovens kapittel E. Her er blant annet retten til en rettferdig rettergang kodifisert, jf. § 95. Hensynet bak å kodifisere menneskerettighetene var å gi bestemmelsene grunnlovs rang, for å sende et klart signal om rettighetenes rettskildemessige betydning i nasjonal lovgivning.

Ettersom Høyesterett har uttalt at Grunnlovens menneskerettsbestemmelser må tolkes i lys av sine folkerettslige forbilder²⁸ må tolkningen av retten til en rettferdig rettergang, derunder selvinkrimineringsvernet, bero på internasjonale rettskildefaktorer. Dette medfører at blant annet praksis fra EMD får stor betydning. Det er på det rene at ved tolkningen av EMK må man benytte den samme metode EMD anvender.²⁹

Høyesterett uttalte i Rt. 2005 s. 833 på avsnitt 45 at «Norske domstoler må [...] forholde seg til konvensjonsteksten, alminnelige formålsbetraktninger og EMDs avgjørelser. Det er likevel i første rekke EMD som skal utvikle konvensjonen. Dersom det er tvil om forståelsen, må

²⁶ Se blant annet Kjelby på s. 73 flg. om den organisatoriske inndelingen av påtalemyndigheten, hvor det fremkommer at påtalemyndigheten ikke er underordnet Justis- og beredskapsdepartementet og på s. 196 flg. om det tosporede-system ved politisjere og påtalemessige beslutninger.

²⁷ Jf. lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (heretter menneskerettsloven eller mrl.).

²⁸ Se Rt. 2015 s. 93 avsnitt 57.

²⁹ Se bl.a. Rt. 2000 s. 996 (s. 1006 flg.), Rt. 2002 s. 557 (s. 565 og 573) og Rt. 2005 s. 833 avsnitt 45. For en utførlig redegjørelse av EMDs metode vises til Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave, Bergen 2016 kap. 2.

norske domstoler ved avveiningen av ulike interesser eller verdier kunne trekke inn verdiprioriteringer som ligger til grunn for norsk lovgivning og rettsoppfatning».

Den største utfordringen ved bruk av EMDs metode for en norsk rettsanvender er knyttet til slutningslæren.³⁰ I norsk rettskildelære er det tradisjon for å trekke slutninger fra liknende saksfelt der praksis for det konkrete typetilfellet ikke er rikholdig. For oppgavens vedkommende er det særlig aktuelt ved bruk av pliktmessig avgitte politirapporter, hvor EMDs praksis knytter seg til forvaltningsforklaringer generelt. EMD er tilbakeholden ved å trekke slike slutninger. Dette synet bygger på Øyen og Nygaard.³¹

2.3 Rettskildebildet

Et annet forhold som byr på særlige metodiske spørsmål er hvilke tilgjengelige rettskildefaktorer en har ved fremstillingen av gjeldende rett. Spørsmålet er ikke løst ved intern lov eller praksis fra nasjonale domstoler. Videre har ikke spørsmålet tilknyttet politisære rapporteringsplikter vært problematisert for EMD etter EMK art. 6 nr. 1. Deres praksis omhandler i hovedsak forvaltningsrettslige forklaringer generelt, og EMDs slutningslære tilsier at man må være forsiktig med å gi disse for stor overføringsverdi når en hensyntar at politiet er et særegent forvaltningsorgan.

Temaet er kort behandlet av Auglend og Mæland,³² og har også vært tema for en tidligere masteroppgave fra UiB etter lov 22. mai 1902 nr. 10 om Almindelig borgerlig Straffelov (heretter straffeloven 1902 eller strl. 1902).³³ På generelt grunnlag har spenningsforholdet mellom straffsanksjonerte opplysningsplikter på andre saksfelter og vernet mot selvinkriminering vært behandlet i masteravhandlinger og i juridisk litteratur.³⁴

³⁰ Terminologien «slutningslæren» er hentet fra Øyen på s. 34, hvor det fremgår at slutningslæren er retningslinjer for hvilke allmenne slutninger som kan trekkes fra rettsavgjørelser.

³¹ Jf. *ibid* s. 34 og Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave, Oslo 2004 s. 82-83. Se også uenigheten mellom flertallet og mindretallet i Rt. 2008 s. 1409.

³² Jf. Auglend og Mæland på s. 532-543.

³³ Jf. lov 22. mai 1902 nr. 10 om Almindelig borgerlig Straffelov (heretter straffeloven 1902 eller strl. 1902) og «Spenningsforholdet mellom straffesanksjonert opplysningsplikt og det menneskerettslige vernet mot selvinkriminering» av 27. mai 2015. <http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/11440/135076898.pdf?sequence=1>

³⁴ Se blant annet Øyen på s. 152 til 160 og s. 252 til 273.

3 Rapporteringspliktens innhold og rekkevidde

3.1 Problemstillingen

Politiets alminnelige rapporteringsplikt er hjemlet i pi. § 7-6. For å avklare hvilken regelkonflikt som kan oppstå mellom politiets rapporteringsplikter og prosessuelle friheter, må innholdet og rekkevidden av rapporteringsplikten klarlegges. Det avgjørende for hvilken regelkonflikt som oppstår, er *når* rapporteringsplikten *om* egne potensielt straffbare handlinger inntreffer.

Polititjenestepersoner har også rapporteringsplikt om kollegiale forhold, jf. pi. § 6-3, og varslingsrett etter arbeidsmiljøloven³⁵ § 2 A-1. Rapporteringsplikten i pi. § 7-6 og varslingsretten flyter dels over i hverandre.³⁶ Varslingsrettigheter vil etter sin art ikke falle inn under oppgavens problematikk da det ikke er tale om en rapporteringsplikt, og rapporteringsplikten etter pi. § 6-3 omhandler ikke egne potensielt straffbare handlinger.

Politiet har også en rekke andre rapporteringskanaler. Som eksempel kan nevnes pi. § 3-2 sjette ledd og vpi.³⁷ § 5-4. Oppgaven vil kunne ha overføringsverdi overfor slike andre rapporteringsplikter hvor rapporten kan tenkes brukt på en slik måte som kan trå selvinkrimineringsvernet for nært.

3.2 Politiets alminnelige rapporteringsplikt

Det følger av politiinstruksen § 1-1 at instruksen gjelder for enhver som har eller er gitt politimyndighet, jf. pl. § 15, og for øvrige tilsatte i politiet når det er fastsatt i den enkelte bestemmelse. Videre følger det av pi. § 1-2 at instruksen kun gjelder «når det utføres oppgaver som etter lov eller sedvane påhviler politiet, og ellers bare i tjenestetiden, med mindre annet er fastsatt i den enkelte bestemmelse».

Under instruksens fjerde del om alminnelige tjenesteregler fremgår politiets alminnelige rapporteringsplikt. Pi. § 7-6 lyder som følger:

«Når en politimann i eller utenfor tjenesten får kunnskap om opplysninger eller forhold som kan være av betydning for politiet i sin alminnelighet eller av

³⁵ Jf. lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (heretter arbeidsmiljøloven eller aml.).

³⁶ Jf. Auglend og Jakhelln s. 187 flg.

³⁷ Jf. forskrift 2. juli 2015 nr. 1088 om våpeninstruks for politiet (heretter vpi.).

interesse for tjenesteutførelsen enkelttilfelle, skal vedkommende politimyndighet eller den foresatte varsles uten opphold, med mindre dette vil stride mot forskrifter fastsatt i eller i medhold av lov.

Rapporter og meldinger skal avgis til den foreskrevne adressat, og ellers til den foresatte som har krevet dem. For øvrig skal disse utformes i samsvar med de rapportskrivingsnormer og øvrige retningslinjer som gjelder til enhver tid» (min understreking).

Bestemmelsen skal kodifisere en rapporteringsplikt slik at politiet får all den kunnskap som kan være nyttig for deres virksomhet. Med «deres virksomhet» siktes det både til deres funksjon som forvaltningsorgan og strafforfølgingsorgan. Rapporteringsplikten må derfor ses i sammenheng med politiets overordnede mål, jf. pl. § 1 andre ledd: Å sikre «rettssikkerhet, trygghet og alminnelig velferd».

Ut fra bestemmelsens ordlyd fremgår det at politiet er pålagt en omfattende rapporteringsplikt, når vedkommende «skal» opplyse når han «i eller utenfor tjenesten» får kunnskap om «forhold» som «kan» være av betydning. Det må dermed redegjøres for bestemmelsens omfang og rekkevidde, for å konkludere med *om* og *når* rapporteringsplikten inntreffer ved egne potensielt straffbare handlinger.

Rapporteringsplikten gjelder kun så langt den ikke strider mot forskrift fastsatt i eller i medhold av lov, jf. pi. § 7-6 første ledd. Det fremgår av motivene at dette kan være aktuelt hvor polititjenestepersonen er engasjert i annen virksomhet underlagt taushetsplikt på sin fritid.³⁸ I dag følger det imidlertid av pl. § 22 andre ledd at polititjenestepersoner må ha samtykke til bierverv, og Auglend og Mæland legger til grunn at samtykke ikke gis dersom det er en risiko for slik plikt-kollisjon.³⁹ Det kan også være opplysninger som eksempelvis er underlagt intern taushetsplikt av etterforskningshensyn, jf. polregl. § 23 andre ledd.

Videre fremholder Auglend og Mæland at en plikt-kollisjon mellom rapporteringsplikten og lovfestet fritaksrett fra forklaringsplikten, jf. strpl. § 122, kan oppstå.⁴⁰ Her vil imidlertid

³⁸ Jf. Auglend 1988 s. 211.

³⁹ Jf. Auglend og Mæland s. 532.

⁴⁰ Jf. *Ibid* s. 532.

instruksen måtte tolkes innskrenkende, da den er av en lavere trinnhøyde enn loven jf. tidligere redegjørelse for instruksens rettskildemessige status.

3.3 Anvendelsesområde

3.3.1 Hva omfattes av rapporteringsplikten

Det følger av pi. § 7-6 første ledd at det som skal rapporteres er kunnskap som «kan» være «av betydning for politiet i sin alminnelighet» eller «av interesse for tjenesteutførelsen enkelttilfelle». Av bestemmelsens ordlyd følger det således at rapporteringsplikten inntreffer ved to alternative tilfeller: Enten for politietaten i sin alminnelighet, eller av betydning i konkrete tilfeller. Etter en naturlig språklig forståelse omfatter rapporteringsplikten *alle* forhold, så lenge de kan være av *betydning* eller *interesse* for arbeidsgiver. Ordlyden gir ingen klare anvisninger på hvilke forhold som omfattes, men det kan ikke utelukkes at også potensielt straffbare handlinger faller innenfor rapportens innhold.

Terskelen for om forholdet er rapporteringspliktig synes ifølge ordlyden å være lav da det kun er et krav om at forholdet eller opplysningen «kan være» av betydning eller interesse, forutsatt at forholdet faller innenfor rapporteringspliktens rammer. Videre synes ordlyden å knytte det rapporteringspliktige forholdet til politietatens oppgaver og gjøremål, slik at det avgjørende ikke er hvilken type kunnskap det er tale om, men heller om denne kunnskapen *kan* være av betydning. Dette samsvarer med rapporteringspliktens formål, som er at etaten får den kunnskap som kan være av «betydning» eller «interesse» for etaten, samt den rettslige forankringen til rapporteringsplikten, som er polititjenstepersonens arbeidskontrakt.

I LE-2005-179174 var det ikke tvilsomt at en polititjensteperson hadde brutt sin plikt i medhold av pi. § 7-6 da han ikke hadde rapportert om seksuell kontakt med fornærmede i en sak hvor han selv var etterforsker. Flertallet uttalte at «[politimannen] pliktet å informere sine overordnede om forholdet etter varslingsbestemmelsen i politiforskriften § 7-6 uten å avvende at han ble innkalt som vitne eller ble pålagt ytterligere etterforskningsoppgaver. Slik informasjon ville gitt overordnede og påtalemyndigheten en mulighet for å vurdere om etterforskning/avhør skulle gjentas som en kvalitetssikring».

I lagmannsrettsdommen var det klart at den seksuelle kontakten etterforskeren hadde hatt med fornærmede var omfattet av rapporteringspliktens innhold. Det underliggende forholdet var imidlertid ikke et potensielt straffbart forhold, slik at det ikke på denne bakgrunn kan

konkluderes med at rapporteringsplikten innhold også kan omfatte egne straffbare handlinger.

Avgjørelsen taler imidlertid i retning av en slik forståelse ettersom forholdet er kritikkverdig og da det kan gjøres gjeldende andre sanksjoner overfor politimannen, f.eks. tjenstlige sanksjoner. Lagmannsretten synes videre å legge vekt på betydningen informasjonen kunne hatt for arbeidsgiver, da de kunne kvalitetssikre etterforskningen ytterligere ved å bli gjort kjent med kritikkverdige forhold. Det er ikke vurdert om informasjonen faller utenfor rapporteringsplikten da den er kritikkverdig.

Etter pi. § 3-2 sjette ledd skal det rapporteres om tilfeller hvor maktbruk medfører skade på person eller eiendom slik at man må rapportere om egne potensielt straffbare handlinger. Det samme gjelder vpi. § 5-4 som etter forholdene kan være straffbart etter strl.⁴¹ § 188.

Systembetraktninger i politiinstruksen taler således for at politiets alminnelige rapporteringsplikt forstås slik at også egne potensielt straffbare handlinger omfattes. I motsatt fall vil politiets alminnelige rapporteringsplikt forstås innskrenkende sammenlignet med øvrige rapporteringskanaler.

Auglend og Mæland legger til grunn at rapporteringsplikten kan omfatte kunnskap om egne potensielt straffbare handlinger, og sonderer mellom informasjon som er ekstern og intern.⁴² Førstnevnte kategori omhandler f.eks. personer under spesiell oppsikt, og sistnevnte kategori dreier seg f.eks. om konkrete episoder som bruk av bestemte maktmidler eller metoder. Sondringen er også aktuell ved informasjon som er av betydning for politiet i sin alminnelighet, f.eks. kunnskap om forestående arrangementer, eller om mangelfull effekt av tjenesteopplegg. De fremhever at det heller ikke kan stilles for strenge krav til hvilke typer «tjenesteutførelse» det er tale om, herunder om tjenesteutførelsen knytter seg til forvaltnings- eller straffesaker.

Deres uttalelser samsvarer med forståelsen av bestemmelsens ordlyd, og formålet taler også for at rapporteringsplikten ikke suspenderes ved andre områder, eksempelvis politiets kontroll- og forvaltningsvirksomhet. Vurderingsnormen må være om politiet vil ha nytte av kunnskapen, og ikke eksempelvis hvilket saksområde det er tale om.

⁴¹ Jf. lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (heretter straffeloven eller strl.).

⁴² Se Auglend og Mæland på s. 536 og s. 532–533.

Hensyn til å ivareta tilliten til politiet taler også for en slik løsning. Dersom egne potensielt straffbare handlinger som er av interesse eller betydning for politiet ikke må rapporteres om mens politiet fritt kan rapportere om andres potensielt straffbare handlinger, vil dette kunne minske tilliten en har til at politietaten kan oppfylle sine mål og oppgaver samt drive effektiv kontroll. Hensynet til den enkelte politimannen eller -kvinnen og hvor belastende det vil være å rapportere om slike forhold, vil stå i et motsetningsforhold til å ivareta bestemmelsens formål, i.e. å gjøre politiet kjent med informasjon som kan innvirke på deres samfunnsmessige forpliktelser.

Egne straffbare handlinger som er begått av politiet, vil være nyttig for politietaten å få kunnskap om, dette gjelder særlig når det er tale om handlinger som er begått under utførelsen av tjenesten. Dette fordi denne kunnskapen kan være aktuell å benytte seg av til læring, kontroll og for å utforme bedre rutiner. På bakgrunn av dette må utgangspunktet være at politiets rapporteringsplikt også omfatter egne potensielt straffbare handlinger hvor disse er kunnskap som kan være av interesse eller betydning for politiet.

3.3.2 Hvem er rettighets- og pliktsubjekt etter bestemmelsen

Etter bestemmelsens andre ledd skal rapport og melding avgis til den foreskrevne adressat og ellers til den som krever det. Den «foreskrevne adressat» fremgår av bestemmelsens første ledd, som uttaler at «politimann» skal varsle «vedkommende politimyndighet» eller «foresatte». Det følger av bestemmelsens ordlyd sammenholdt med instruksens § 1-3 nr. 1 og nr. 5, jf. § 1-1 første ledd første alternativ at personer som utfører polititjeneste, eksempelvis polititjenestepersoner på patrulje, skal rapportere til den som har ordremyndighet⁴³ overfor den rapporteringspliktige, eller det politimyndighetsorgan som har interesse av slik opplysning. Sistnevnte kan eksempelvis være aktuelt hvis den rapporteringspliktige får kunnskap om forhold som faller under PST sin virksomhet, se pl. § 17 b.

Rapporteringskjeden følger dermed som hovedregel den hierarkiske oppbyggingen til politiet med mindre annet følger av organisasjonsplanen til det enkelte distrikt⁴⁴, eller dersom opplysningen er av betydning for et særorgan innad i etaten. Dette støttes av Auglend hvor det uttales at politiinstruksen 1920 § 15 også var en kodifisering av kommandomyndigheten innad i politiet.⁴⁵ At rettighetssubjektet kan være «en annen politimyndighet» må ses i

⁴³ Se politidirektoratets rundskriv 11. mai 2010 nr. 5 (heretter ordreinstruksen).

⁴⁴ Jf. *ibid.* § 3.

⁴⁵ Jf. Auglend 1988 s. 52.

sammenheng med bestemmelsens formål. For å bidra til å nå målsettingen til politiet er en nødvendig forutsetning at nettopp den myndighet som har nytte av informasjonen får den.

Videre følger det av påt.instr.⁴⁶ § 34-5 andre ledd at dersom «en embets- eller tjenestemann i politiet eller påtalemyndigheten» får «mistanke om at en annen ansatt har begått en straffbar handling i tjenesten, skal Spesialenheten straks varsles, med mindre forholdet er eller kan ventes å bli avgjort ved forenklet forelegg, eller skal behandles av Politiets sikkerhetstjeneste». Den indirekte adressaten ved rapporter som omhandler egne potensielt straffbare handlinger blir dermed Spesialenheten i politiet.⁴⁷

3.3.3 Når inntreer rapporteringsplikten

Det fremgår av bestemmelsens andre ledd første setning at rapport og melding «skal» avgis til den foreskrevne adressat og ellers til «den foresatte som har krevet dem». Etter en naturlig språklig forståelse kan rettighetssubjektet kreve rapport avlagt, samtidig som rapport også «skal» avgis til den berettigede. Dette taler for at polititjenestepersonen har en løpende plikt til å rapportere på eget initiativ samtidig som han er forpliktet til å rapportere når det kreves. Dette synet støttes av Auglend og Mæland.⁴⁸ Rapporteringsplikten kan imidlertid inntre på et tidligere tidspunkt enn når vedkommende er pliktig å avgi rapport. Avgjørende for spørsmålet om når rapporteringsplikten inntreer, beror dermed ikke på når polititjenestepersonen må *avgi*, altså skrive og gi rapporten til adressaten, men fra når han er pliktig å rapportere om forholdet.

Dette underbygges ytterligere av at rapporteringsplikten kan inntre ved at polititjenestepersonen må «varsle» den berettigede, f.eks. når det er behov for informasjonen med en gang. Det er åpnet for muntlige beslutninger, med krav om skriftlig oppfølging, blant annet i prosesslovgivningen og i politiretten.⁴⁹ Plikten til muntlig varsel kan således inntre med en gang, mens selve rapporten kan måtte avgis på et senere tidspunkt. Polititjenestepersonen vil uansett være pliktig å rapportere om forholdet fra det samme tidspunkt uansett om det er tale om skriftlig rapport eller muntlig varsel med skriftlig

⁴⁶ Jf. forskrift 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (heretter påtaleinstruksen eller påt.instr.).

⁴⁷ Se påt.instr. § 34-1 hvor det fremgår at det er Spesialenheten for politisaker som etterforsker straffbare handlinger begått i tjenesten av ansatte i politi- og påtalemyndigheten.

⁴⁸ Jf. Auglend og Mæland på s. 534.

⁴⁹ Se f.eks. strpl. § 157 fjerde ledd, § 175 første ledd, § 197 siste ledd, § 205 første ledd, § 222 a sjette ledd siste setning, § 223 første ledd, pi. § 7 a siste ledd andre setning og § 17 d tredje ledd fjerde setning.

oppfølging, eller om rapporten senere avkreves av den berettigede hvor polititjenestepersonen ikke har avgitt rapport på eget initiativ.

Det fremgår av pi. § 7-6 første ledd at *når* den rapporteringspliktige kommer til kunnskap om et forhold som er rapporteringspliktig, jf. punkt 3.3.1, skal vedkommende varsle den berettigede «uten opphold». Etter en naturlig språklig forståelse vil rapporteringsplikten inntre fra det tidspunkt polititjenestepersonen kommer til kunnskap om et forhold som faller inn under bestemmelsens ordlyd.

I LE-2005-179174 uttalte flertallet at politimannen «hadde hatt svært god tid på seg til å foreta nødvendige avveininger av spørsmålet om å informere» etter pi. § 7-6 om sitt seksuelle forhold til fornærmet i en sak han etterforsket. Det ble vist til at det gikk mer enn to måneder fra fornærmede hadde fortalt til politimannen at hun var forelsket i ham til han ble konfrontert med opplysningen som lensmannen da hadde fått. Det ble lagt til grunn at hans unnlattelse av å rapportere hadde forgått over en lengre tidsperiode «og ligger således langt utenfor de unnlattelser og handlinger som en tjenestemann fra tid til annen kan komme til å foreta i en stresset situasjon der man ikke har tid til å overveie».

Uttalelsen kan tale i retning at tidspunktet for inntredelsen av plikten til å rapportere ikke er så rigid som ordlyden viser til. Det synes som lagmannsretten la til grunn at polititjenestepersoner etter bestemmelsen er tilegnet tid til å vurdere kunnskapen de sitter på, slik at rapporteringsplikten ikke inntre før etter vedkommende har fått tid til å vurdere kunnskapen. Det må også ses hen til at politimenn og -kvinner ofte befinner seg i stressende situasjoner hvor deres valg ofte må fattes under betydelig press. Det må imidlertid fremheves at uttalelsen knytter seg til vurderingen av om det foreligger kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet, for spørsmålet om politimannen kunne straffes etter strl. 1902 § 325 første ledd nr. 1.

Uttalelsen knytter seg således ikke til *når* rapporteringsplikten inntre, men heller om vedkommende i en lengre periode har mulighet til å rapportere om forholdet slik at bruddet også må medføre straffsankjoner. Når lagmannsretten vurderer perioden han har hatt en plikt til å rapportere om forholdet samt har hatt mulighet til å gjøre dette uoppfordret, anfører de at perioden begynte å løpe på det tidspunkt politimannen kom til kunnskap om at fornærmede var forelsket i ham. Uttalelsen kan dermed trekke i retning av at plikten inntre fra det tidspunkt vedkommende har hatt kunnskap om forhold som er rapporteringspliktig.

Reelle hensyn tilsier at rapport bør avgis så snart som mulig, da det er ønskelig å kunne nyttiggjøre seg av kunnskapen, og da kvaliteten ved den avgitte kunnskapen erfaringsmessig vil bli best jo tidligere politimannen eller -kvinnen må videreformidle denne. Dersom det er tale om rapport vedrørende en uavklart situasjon eller oppdrag som ikke er avsluttet av politiet, vil tidsaspektet få særlig stor vekt.

Rapporteringsplikten begynner således å løpe fra det tidspunkt polititjenestepersonen selv er kommet til kunnskap om rapporteringspliktige forhold, det vil si når han har mottatt denne informasjonen.

Videre må det avklares når polititjenestepersonen har en tjenesteplikt til å rapportere. Det fremgår av ordlyden at rapport skal avgis når en får kunnskap «i eller utenfor tjenesten». Etter en naturlig språklig forståelse gjelder således rapporteringsplikten også når opplysninger tilflyter polititjenestepersonen på fritiden.

At rapporteringsplikten også gjelder «utenfor tjenesten» medfører at bestemmelsen får et utvidet anvendelsesområde enn det som følger av instruksens § 1-2, og rapporteringsplikten er således ikke begrenset til kunnskap polititjenestepersonen får i tjenestetiden.⁵⁰ Dette må ses i sammenheng med at pliktsubjektet er angitt etter hvem som har politimyndighet, jf. pi. § 1-1 første ledd første alternativ, jf. pl. § 4, jf. § 20, og at en person innehar politimyndighet også utenfor tjenestetiden. Det må derfor avgrenses mot personer med begrenset politimyndighet slik at de bare innehar rapporteringsplikt når de også har politimyndighet, jf. pl. § 20 tredje ledd.

En ubetinget plikt til å rapportere om alle forhold så lenge de saklig faller inn under rapporteringsplikten vil imidlertid være uforenlig med tjenestepliktens rettslige forankring. Dersom en polititjenesteperson med alminnelig politimyndighet begår straffbare handlinger på sin fritid, vil forholdet omfattes av polititjenestepersonens alminnelige rapporteringsplikt. Dette harmonerer dårlig med at rapporteringsplikten har tilknytning til ansettelsesforholdet. En slik handling som illustrert her vil derimot ikke ha tilknytning til arbeidsforholdet eller stillingen til polititjenestepersonen.

⁵⁰ Sml. polregl. § 23 første ledd. Det ikke avgjørende om en polititjenestemann har fått kunnskapen *i tjenesten*, så lenge polititjenestepersonen har fått kunnskapen *fordi* hun eller han er polititjenesteperson. Se også Rt. 1989 s. 1363 og Rt. 1994 s. 1632.

Av pi. § 1-2 fremgår det at instruksen gjelder «når det utføres oppgaver som etter lov eller sedvane påhviler politiet». Det synes her som det kreves et tilknytningsforhold mellom det rapporteringspliktige forholdet, og polititjenestepersonens arbeidsoppgaver som politimann eller -kvinne. Det må med andre ord utføres handlinger som påhviler polititjenestepersonen for at forholdet tidsmessig skal omfattes av instruksens bestemmelser.

Når en ser hen til polregl. § 23 førte ledd, er også tilfeller hvor polititjenestepersonen får kunnskap utenfor tjenesten omfattet av taushetsplikten, så lenge man får dem *fordi* man er polititjenesteperson. Det kreves med andre ord en tilknytning til hans stilling for at taushetsplikten skal gjelde også utenfor tjenesten. Hvor han får informasjon som privatperson vil hans taushetsplikt således ikke være anvendelig.

Politiets øvrige rapporteringskanaler har også tilknytning deres arbeid som polititjenestepersoner, som eksempel nevnes vpi. § 5-4 og pi. § 3-2 siste ledd. Her er det tale om konkrete rapporteringsplikter, mens pi. § 7-6 etter sin art er mer omfattende da dette er den «alminnelige rapporteringsplikten» og da den etter sin ordlyd gis et utvidet anvendelsesområde. Systembetraktninger taler for at rapporteringsplikten er begrenset med tanke på når den inntre slik at det forhold det rapporteres om tidsmessig må være tilknyttet polititjenestepersonens arbeidsoppgaver. Dette samsvarer også med vurderingsnormen for hva som skal rapporteres om, altså den informasjon politiet har nytte av for sitt samfunnsoppdrag.

I LE-2005-179174 var det på det rene at politimannen var pliktig å rapportere om et forhold hvor selve *forholdet* fant sted utenfor tjenesten. Forholdet som saklig falt inn under rapporteringspliktens rekkevidde var imidlertid innledet fordi han hadde møtt vedkommende i kraft av sin stilling, og det kan legges til grunn at selv om forholdet foregikk på fritiden hadde det en tilknytning til hans stilling som politimann. Dommen kan således ikke tolkes i retning av at en rapporteringsplikt gjelder på fritiden så lenge den rapporteringspliktige har politimyndighet.

Reelle hensyn taler for at det må kreves en «tilknytning» til polititjenestepersonens ansettelsesforhold for at rapporteringsplikten skal kunne gjøres gjeldende. Det vil for det første virke urimelig om polititjenestepersonen skal pålegges en så omfattende rapporteringsplikt. For det andre vil rapporteringsplikten bli så omfattende at det blir belastende for polititjenestepersoner og politietaten å gjennomgå rapportene.

På denne bakgrunn må det legges til grunn at rapporteringsplikten tidsmessig inntreffer hvor politimannen eller -kvinnen er pliktig å rapportere i det denne har mottatt den rapporteringspliktige opplysningen, samt forholdet er tilknyttet dennes arbeid. I tjenestetiden er ikke skillet problematisk, men utenfor tjenestetiden vil det være avgjørende om forholdet finner sted som ledd i en tjenestehandling eller på grunn av vedkommende sin stilling. Dette kan f.eks. være tilfellet hvor polititjenestepersonen har en handleplikt også utenfor tjenesten.⁵¹

3.3.4 Hvordan skal rapporten utformes

Hvilke formkrav som gjelder for rapportens utforming, vil også være aktuelt ved vurderingen av om og i hvilke tilfeller det kan oppstå en regelkonflikt mellom politiets rapporterings- og opplysningsplikt og vernet mot selvinkriminering og retten til å forholde seg taus.

Det fremgår av bestemmelsens ordlyd at rapporten skal «utformes i samsvar med de rapportskrivingsnormer og øvrige retningslinjer som gjelder til enhver tid». Bestemmelsen er således ikke klar på hva som må tas med i rapporten. Formålet bak bestemmelsen som er at politiet skal få den kunnskap som kan være av betydning eller interesse for dem for å legge til rette for at etaten skal kunne oppfylle sine samfunnsmessige forpliktelser, taler for at det ikke innfortolkes en adgang til å utelate hendelser av rapporten på bakgrunn av formkrav.

Videre er det en forutsetning at avgitt rapport er sannferdig. For at rapporten skal ha egenverdi må det kunne legges til grunn at rapporten er «riktig», altså angir et korrekt bilde av det som har skjedd. Det fremgår av juridisk teori at rapporten skal angi det polititjenestepersonen *de facto* har erfart.⁵²

For at rapporten skal ha selvstendig verdi for politiet bør således også egne potensielt straffbare handlinger inkluderes i rapporten dersom de saklig og tidsmessig omfattes av rapporteringsplikten. Politietaten må også kunne ha tillit til de rapporter som avgis, derfor bør alle forhold som omfattes av rapporteringspliktens innhold rapporteres om.

Prinsippet om notoritet gjør seg også gjeldende.⁵³ Unntak vil som nevnt være hvor det umiddelbart er behov for «varsel», men da slik at rapporten senere nedtegnes skriftlig.

⁵¹ Se Auglend og Mæland på s. 546 flg.

⁵² Jf. Auglend og Mæland s. 534 og Auglend og Jakhelln s. 206.

⁵³ Se lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (heretter fvl.) § 11 d andre ledd.

I nyere tid har politiet blitt mer og mer digitalisert og gjennom eksempelvis STRASAK ligger det maler o.l. politiet benytter seg av ved utformingen av rapporter. Retningslinjer som sikrer kvalitet og likhet på tvers av distriktene er viktig for å styrke verdien av rapportene, særlig sett hen til deres bevismessige vekt.

3.4 Er brudd på rapporteringsplikten straffsanksjonert?

3.4.1 Problemstillingen

Regelkonflikten mellom politiets rapporterings- og opplysningsplikt på den ene siden, og vernet mot selvinkriminering og retten til å forholde seg taus om den underliggende straffbare handlingen på den andre siden, vil kunne oppstå uavhengig av om brudd på rapporteringsplikten kan medføre straffansvar eller ikke. Om unnlatelse av rapportering kan straffes etter straffeloven sier imidlertid noe om innholdet av rapporteringsplikten og er av betydning for om rapporteringsplikten kan opprettholdes.⁵⁴

Etter strl. 1902 var forbrytelser i den offentlige tjenesten kriminalisert i kapittel 11, og forseelser i den offentlige tjenesten kriminalisert i kapittel 33. Straffesanksjoneringen ved tjenestefeil er i dag kriminalisert i strl. §§ 171 og 172. Misbruk av offentlig myndighet er kriminalisert i strl. § 173.

Av strl. § 171 fremgår det at:

«Med bot eller fengsel inntil 2 år straffes den som utøver eller bistår ved utøving av offentlig myndighet, og grovt bryter sin tjenesteplikt.»

Bestemmelsen omfatter de forsettlige tjenestefeilene, jf. strl. § 22, jf. § 21. De grovt uaktsomme tjenestefeilene, jf. strl. § 23 andre ledd, rammes etter strl. § 172, jf. § 171 med en strafferamme på inntil 1 år. Videre setter strl. § 173 bokstav a strafferammen inntil seks år dersom man

«mot bedre vitende grovt bryter sin tjenesteplikt.»

⁵⁴ Se punkt 5.1.3.

Ved strl. § 173 foreligger en strengere terskel ved at tjenestefeilen må være «mot bedre vitende». Det følger av motivene at forsettlig tjenestefeil ikke vil være tilstrekkelig for å oppfylle vilkåret.⁵⁵

Strl. § 171 er ifølge motivene en videreføring av straffeloven 1902 kapittel 11 og 33.⁵⁶ Strl. § 172 erstatter ifølge motivene «blant annet» strl. 1902 § 325 første ledd nr. 1 som fremkommer i lovens kapittel 33.⁵⁷ Videre fremgår det at strl. § 173 rammer de handlinger som tidligere var omfattet av straffeloven 1902 kapittel 11 og tar sikte på å erstatte strl. 1902 § 324.⁵⁸ At straffebestemmelsene erstatter tidligere bestemmelser i både kapittel 11 og 33 må ses i sammenheng med at skillet mellom forbrytelser og forseelser ikke ble videreført i ny straffelov. I ny straffelov er skillet mellom forbrytelser og forseelser trukket ved skyldgraden, herunder forsettlig og grovt uaktsom tjenestefeil og tjenestefeil «mot bedre vitende». Tidligere rettspraksis vil på denne bakgrunn være relevant ved tolkningen av nåværende lov.

Spørsmålet er om pliktbruddet oppfyller gjerningsbeskrivelsen i straffebudene. Det legges til grunn at øvrige straffbarhetsvilkår er oppfylte. Da et eventuelt straffansvar må avgjøres i den konkrete sak vil vilkårene og vurderingsnormen for disse redegjøres for i det følgende. Skillet mellom de ulike bestemmelsene ligger som nevnt i skyldkravet og det anses derfor ikke hensiktsmessig å skille straffebudene, siden spørsmålet om gjerningsbeskrivelsen er oppfylt vil bero på den samme vurderingsnormen.

Det bemerkes at en tjenesteperson har selvstendig ansvar for politirapporten han selv skriver. Han blir dermed ikke fritatt for straffansvar ved at en foresatt har «godtatt» rapporten, jf. Rt. 1996 s. 1522.

3.4.2 Rubriseres politiets alminnelige rapporteringsplikt som en «tjenesteplikt»

For det første må pliktbruddet gjelde brudd på en «tjenesteplikt», jf. ordlyden i strl. §§ 171–173. I strl. § 172 brukes begrepet «tjenestefeil», da det forutsettes at gjerningsbeskrivelsen i § 171 er oppfylt. Etter en naturlig språklig forståelse omfatter begrepet «tjenesteplikt» alle offisielle plikter en tjenesteperson har i kraft av sin stilling.

⁵⁵ Jf. ot.prp. nr. 8 (2007–2008) s. 339.

⁵⁶ Jf. *ibid* s. 337.

⁵⁷ Jf. *ibid* s. 338.

⁵⁸ Jf. *ibid* s. 339 og NOU 2002:4 s. 311 og 312.

Det fremgår av motivene til strl. § 171 at tjenesteplikten kan være fastsatt i lov eller instruks fra overordnede.⁵⁹ Politiet er ilagt et stort antall tjenesteplikter, blant disse kan nevnes kravet til plettfri vandel og statsborgerskap, jf. pl. § 18 første ledd, boplikten jf. pl. § 22 første ledd første setning, forbud mot rusdrikk, jf. pl. § 23, og taushetsplikten, jf. pl. § 24. Det er her tale om plikter som klart er begrunnet i at de utfører en særlig form for forvaltningsmyndighet. Det kan f.eks. ikke aksepteres at politiet er påvirket av rusmidler på jobb, eller at de bryter taushetsplikten med tanke på all den personsensitive informasjonen de har tilgang på.

I LE-2005-179174 la domstolen til grunn at rapporteringsplikten var en tjenesteplikt, tvilen berodde på om overtredelsen var «grov». Det samme ble gjort i Rt. 2015 s. 1170 hvor det ble uttalt at As utsagn utgjorde en overtredelse av pi. § 5-2 og at det var tale om brudd på tjenesteplikt etter strl. § 171.

Juridisk teori synes å legge til grunn at politiets rapporteringsplikt kan være straffbart etter strl. §§ 171–173,⁶⁰ og spørsmålet er ikke nærmere berørt av Høyesterett som i Rt. 1984 s. 1113 uttalte at polititjenestepersoner kunne straffes etter strl. 1902 § 324 for brudd på politiinstruksen 1920 § 21 om kollegiale rapporteringsplikter, sml. pi. § 6-3.

Det er på det rene at politiets rapporteringsplikt etter pi. § 7-6 er fastsatt i instruks fra Justis- og beredskapsdepartementet. Pi. § 7-6 er systematisk lagt inn i politiinstruksens fjerde del om «alminnelige tjenesteregler», herunder bestemmelser av generell karakter. Det må dermed legges til grunn at politiets alminnelige rapporteringsplikt er en tjenesteplikt som omfattes av ordlyden i strl. § 171–173.

3.4.3 «Utøver [...] offentlig myndighet»

For det andre må tjenestefeilen være begått av «den som utøver [...] offentlig myndighet». Vilkåret innebærer en skjerping av kravet om tilknytning til tjenesten etter strl. 1902, hvor det var tilstrekkelig at pliktbruddet var begått i eller i tilknytning til tjenesten.⁶¹ Etter en naturlig språklig forståelse forstås vilkåret som at en person må utøve offentlig myndighet, i dette tilfellet politimyndighet, jf. pl. § 4, jf. § 20, når tjenestefeilen blir begått. Ordlyden taler

⁵⁹ Jf. ot.prp. nr. 8 (2007–2008) s. 337.

⁶⁰ Jf. Auglend og Mæland s. 534-536 og Auglend og Jakhelln s. 208.

⁶¹ Sml. strl. §§ 171–173 og strl. 1902 §§ 324 og 325, jf. Ragnar L. Auglend, *Handleplikt, kommandomyndighet og lydighetsplikt i operativt politiarbeid*, Oslo 2016 s. 830.

dermed for at dersom en utfører offentlig myndighet når tjenestefeilen forekommer vil vilkåret være oppfylt, jf. begrepet «og» i bestemmelsen.

Det følger av motivene at vilkåret må ses i sammenheng med forståelsen av «utøving av offentlig myndighet» slik det fremkommer i fvl. § 2 første ledd bokstav a, og at utøving av offentlig myndighet «kjennetegnes ved at staten utøver sin «høyhetsrett» over borgerne».⁶² Politiets rapporteringsplikt har imidlertid utspring i polititjenestepersonens arbeidsavtale, jf. punkt 3.1, og rapporteringsplikten kan i seg selv ikke ses på som utøvelse av offentlig myndighet da plikten til å rapportere ikke medfører at polititjenestepersonen utøver sin «høyhetsrett» over borgerne.

Det fremgår videre av motivene til strl. § 173 at straffebudets anvendelsesområde ikke bør begrenses til handlinger begått «alene *under* utførelsen av offentlig myndighet, så lenge handlingen har nær tilknytning til slik myndighetsutøving».⁶³ Det synes her som at vurderingen beror på om tjenestefeilen har nær tilknytning til myndighetsutøvelsen. Denne forståelsen kan imidlertid ikke legges til grunn ved strl. §§ 171–172 på denne bakgrunn. Spørsmålet blir hvilken vurderingsnorm som ligger til grunn for om tjenestefeilen er begått av den som «utøver [...] offentlig myndighet».

I Rt. 2015 s. 1170 var det vurdert om brudd på politiinstruksens § 5-2 var omfattet av strl. § 171. Det ble vurdert om strl. §§ 171–172 «rammer de utsagnene som er grunnlaget for forelegget og om bestemmelsene i så fall medfører et lavere straffenivå enn tidligere», jf. avsnitt 15. Saken gjaldt en politioverbetjent som hadde kommet med sjikanerende uttalelser overfor en arrestant. Høyesterett kom til at forholdet falt inn under strl. § 171 men at dette ikke medførte en annerledes straffbarhetssterkel. Det ble i avsnitt 18 konkludert med at tjenesteplikten etter pi. § 5-2 var brutt.

Etter Høyesteretts vurderinger synes det som det legges til grunn at tjenestefeilen er begått av «den som utøver [...] offentlig myndighet». Her var ikke politiets opptreden i tjenesten, jf. pi. § 5-2, en form for myndighetsutøvelse. Tjenestefeilen var derimot begått overfor en kvinnelig arrestant, og det synes på denne bakgrunn som at Høyesterett kommer til at vilkåret om at tjenestefeilen har forekommet av «den som utøver [...] offentlig myndighet» er oppfylt. Hans

⁶² Jf. Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) s. 337.

⁶³ Jf. NOU 2002:4 s. 312

opptreden hadde således tilknytning til det forhold at kvinnen var arrestert, som vil være en form for offentlig myndighetsutøvelse.

I HR-2018-1784-A ble det lagt til grunn at strl. § 171 var anvendelig hvor en polititjenestemann hadde sendt tekstmeldinger om hvordan siktede skulle forklare seg i avhør da tekstmeldingene var sendt i hans «egenskap av å være polititjenestemann», jf. avsnitt 58. I LG-2017-30456 ble en politibetjent frifunnet for tiltalens post III om overtredelse av strl. 1902 § 324 for å ha sendt tekstmeldinger til en fornærmet. Lagmannsretten kom til at tekstmeldingene ikke kunne anses som sendt som ledd i en myndighetsutøvelse. Her synes det imidlertid som at politibetjenten hadde et forhold til partene i saken fra før av, selv om han som politibetjent også hadde tilknytning til både fornærmede og hennes samboer.

Formålsbetraktninger taler for at det er tilstrekkelig med en «tilknytning til offentlig myndighetsutøvelse», jf. kapitteloverskriften i strl. kap. 19 da også slike tjenestehandlinger som er tilknyttet offentlig myndighetsutøvelse er egnet til å svekke tilliten til det offentlige. I motsatt tilfelle, dersom den feilen som er begått utenfor offentlig myndighetsutøvelse, vil feilen ikke være egnet til å svekke tilliten til det offentlige.

Ettersom rapporteringsplikten er tilknyttet handlinger som *er* utøvelse av offentlig myndighet, jf. punkt 3.3, vil brudd på rapporteringsplikten om slike handlinger også være egnet til å svekke tilliten til det offentlige. Auglend og Mæland legger til grunn at straffansvar for brudd på politiinstruksen § 7-6 kan gjøres gjelendende etter strl. §§ 171 og 172 «forutsatt at *det forholdet som rapporteringsplikten gjelder*, har tilknytning til utøvelse av offentlig myndighet» (min kursivering).⁶⁴ Deres standpunkt støtter således denne forståelsen av straffebudene.

På denne bakgrunn legges det til grunn at vurderingsnormen for om tjenesteplikten er begått av «den som utøver [...] offentlig myndighet» er tjenestefeilen har tilknytning til utøvelse av offentlig myndighet.

3.4.4 Er pliktbruddet «grovt»

For det andre må det være tale om et «grovt» pliktbrudd for at straffebestemmelsene skal komme til anvendelse. Da det vil være vanskelig å foreta en konkret vurdering av hvilke ulike

⁶⁴ Jf. Auglend og Mæland på s. 534.

tilfeller pliktbruddet må anses «grovt» vil vurderingen bero på hvilke momenter som taler for eller mot at bruddet på tjenesteplikten er grovt etter lovens forstand.

Etter tidligere gjeldende rett var pliktbruddet i seg selv tilstrekkelig til at det var tilknyttet straffansvar, det var med andre ord ikke et krav om at pliktbruddet også var grovt for at straffansvar skulle kunne gjøres gjeldende.⁶⁵ Således innebærer kravet en begrensning av straffansvaret i henhold til tidligere gjeldende rett. I strl. § 172 omfatter begrepet «grovt» ikke bare det objektive kravet i gjerningsbeskrivelsen, men også skyldkravet, jf. strl. § 23 andre ledd.

Ordlyden oppstiller her en forhøyet terskel for hvilke tjenestefeil som rammes av bestemmelsen. Etter en naturlig språklig forståelse tilsier «grovt» at det kreves at tjenestefeilen er graverende, og at vurderingen må bero på bruddet på tjenesteplikten.

Det fremgår av forarbeidene at vilkåret har betydning på to måter: «For det første må avviket fra korrekt handlemåte være grovt. For det andre må det være tale om brudd på en tjenesteplikt av en viss betydning.»⁶⁶ Det blir i denne forbindelse vist til at brudd på legitimasjonsplikten etter pl. § 20 sjette ledd vil være et klart brudd på tjenesteplikten, men selve tjenestefeilen er ikke så «grovt» at det ikke er tilstrekkelig å reagere tjenstlig. Ved rapporteringsunnlaterer vil avviket fra korrekt handlemåte som utgangspunkt være «grovt», da avviket fra korrekt handlemåte er stort. Det kan imidlertid tenkes omstendigheter som likevel medfører at pliktbruddet ikke er grovt, f.eks. at avviket fra korrekt handlemåte skyldes forhold utenfor polititjenestepersonens kontroll.

Vurderingen i det følgende beror således på om brudd på rapporteringsplikten er av en viss betydning.

Etter rettspraksis forut for lovendringen i 2015 ble brudd på instruksfestet rapporteringsplikt ansett straffbart etter strl. 1902 § 324, se bl.a. Rt. 1984 s. 1113 og Rt. 1988 s. 189. Som nevnt er imidlertid vilkåret nytt i ny straffelov. I HR-2018-1784-A fant Høyesterett at tjenestefeilen var «grovt» da atferden var egnet til å svekke kvaliteten på den etterforskningen som gjenstod, og tekstmeldingene var egnet til å svekke befolkningens tillit til politiet som

⁶⁵ Se strl. 1902 § 324 og § 325, hvor pliktbruddet kunne være tilstrekkelig i seg selv for å rammes. Dette synet bygger på Auglend og Mæland på s. 535. Se også Rt. 2015 s. 1170 avsnitt 18 siste setning til illustrasjon.

⁶⁶ Jf. Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) s. 338.

strafforfølgningsetat. Spørsmål om straff ved brudd på pi. § 7-6 har ikke blitt behandlet av domstolen etter lovendringen.

Vurderingsnormen beror som nevnt på om plikten er av en viss betydning, og det synes som om tjenestefeil som kan føre til en mistillit til politiet alltid vil være plikter av betydning å overholde. Hensyntatt at straffebestemmelsene skal verne om den offentlige myndighets tillit, jf. overskriften til strl. kap. 19, bør virkningen av tjenestefeilen tillegges stor vekt. I tilfeller hvor eksempelvis en polititjenesteperson ikke legitimerer seg vil tjenstlige reaksjoner være tilstrekkelig til at politietaten beholder tilliten i befolkningen. Manglende legitimering vil heller ikke kunne gjøre seg utslag i en konkret sak.

Ved brudd på politiets rapporteringsplikt vil pliktbruddet kunne gi seg utslag ved at politiet ikke blir gjort kjente med kunnskap som er av betydning eller interesse for dem. Reelle hensyn taler for at det stilles strenge krav til politiet, som har et særlig ansvar for borgernes rettsikkerhet, trygghet og velferd gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet. Videre vil ikke tidsaspektet være et tyngende moment. Ofte vil politiet gis en viss margin i saker hvor de er under betydelig press til å fatte en beslutning. Ved brudd på rapporteringsplikten vil dette ikke være tilfellet.⁶⁷

Formålet til rapporteringsplikten, som er at politiet skal kunne drive forvaltningsmessig kontroll, er også av betydning. Det fremgår av forarbeidene at rapporten er et «basalt dokument på alle plan i rettshåndhevelsen».⁶⁸ Brudd på rapporteringsplikten vil generelt være et pliktbrudd av betydning. Når det er tale om brudd på rapporteringsplikten om egne potensielt straffbare handlinger, kan det tenkes at hvor rapporten kun omhandler egne potensielt straffbare handlinger er ikke pliktbruddet like egnet til å svekke tilliten til det offentlige, samt at bruddet på tjenesteplikten ikke er like graverende. Likevel er vurderingsnormen knyttet til om «tjenesteplikten» er av betydning og ikke «bruddet» på denne tjenesteplikten.

På bakgrunn av rapporteringspliktens formål må det derfor legges til grunn at brudd på rapporteringsplikten er av en viss betydning.

⁶⁷ Bygger på Auglend 2016 s. 829-833.

⁶⁸ Jf. Auglend 1988 s. 212.

3.5 Sammenfatning

Som fastslått i punkt 3.3.1 vil selvinkriminerende informasjon være rapporteringspliktig dersom forholdet kan være av betydning for politiet i sin alminnelighet eller av interesse for tjenesteutførelsens enkelttilfelle. Den potensielt straffbare handlingen må *saklig* falle inn under bestemmelsens vilkår. Faren for selvinkriminering ved rapporteringsplikten oppstår ved det direkte og indirekte adressaten for rapporten, jf. punkt 3.3.2.

Videre må det rapporteringspliktige forholdet *tidsmessig* falle inn under bestemmelsens vilkår, jf. punkt 3.3.3. Som Auglend og Mæland eksemplifiserer kan dette være tilfellet hvor polititjenestepersonen må informere om at vaktbilen har blitt påført en bulk mens vedkommende disponerte den. Da kan han potensielt kan straffes etter vegtrafikkloven⁶⁹ §§ 3 og 12 første ledd.⁷⁰ Her vil det rapporteringspliktige forholdet være av betydning for politiet å få kunnskap om samtidig som handlingen er begått i tjenesten vil dermed også *tidsmessig* falle inn under bestemmelsens vilkår. Rapporteringsplikten vil inntre når polititjenestepersonen får kunnskap om at bilen har blitt bulket, jf. punkt 3.3.3.

Også utenfor tjenestetiden vil polititjenestepersonen kunne være rapporteringspliktig gitt at forholdet som *saklig* og *tidsmessig* faller innenfor rapporteringspliktens rekkevidde. I motsatt tilfelle kan tenkes at polititjenestepersonen på fritiden og som privatperson havner i en nabokrangel og begår hærverk på naboens eiendom ved å skjære ned trær som blokkerer utsikten hans. Her vil ikke informasjonen *tidsmessig* falle inn under rapporteringsplikten da forholdet ikke har tilknytning til hans stilling som polititjenesteperson, jf. punkt 3.3.3.

Dersom den potensielt straffbare handlingen *saklig* og *tidsmessig* faller inn under rapporteringsplikten må dette inkluderes i rapporten, jf. punkt 3.3.4. Hvis en polititjenesteperson rapporterer om en innbringelse etter pl. § 8 hvor vedkommende var aggressiv og voldelig vil det gi et fortegnet bilde dersom polititjenestepersonen kan unnlate å rapportere om at politimannen eller -kvinnen under innbringelsen gikk utenfor sin fullmakt til bruk av makt, jf. pl. § 6 fjerde ledd, ved at polititjenestepersonen f.eks. slo vedkommende.

⁶⁹ Jf. lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk.

⁷⁰ Se Auglend og Mæland på s. 536.

Til slutt vil en unnlattelse av å etterleve sin plikt etter pi. § 7-6 kunne være straffbart, jf. punkt 3.4, gitt at unnlattelsen av å rapportere er grov, samt at det underliggende forholdet har tilknytning myndighetsutøvelse.

4 Selvinkrimineringsvernets innhold og rekkevidde

4.1 Vernet mot selvinkriminering etter nasjonal lovgivning

Vernet mot selvinkriminering er en prosessuell frihet enhver borger har, også polititjenestepersoner. Vernet er forankret i ulike regelverk. I nasjonal lovgivning fremkommer vernet av straffeloven og straffeprosessloven i ulike bestemmelser.

For det første fremgår det av strl. § 221 andre ledd om uriktige forklaringer, § 196 tredje ledd bokstav b om plikt til å avverge straffbare forhold, og § 226 andre ledd om plikt til å opplyse om uriktig tiltale eller domfellelse at en ikke kan straffes etter bestemmelsen dersom det er tale om egne potensielt straffbare handlinger. Selvinkrimineringsvernet er ikke en unnskyldningsgrunn etter norsk rett, og det kan følgelig ikke innfortolkes et lignende «unntak fra straffansvar» i øvrige straffebud som kan være aktuelle for det underliggende forholdet.

For det andre følger det av strpl. § 123 at den som opptrer som vitne i retten har et selvinkrimineringsvern, og videre av § 235 andre ledd at samme vern gjelder for vitne som blir avhørt av politiet. Strpl. § 232 gjelder tilsvarende for den som har status som mistenkt under politiavhør. Bestemmelsene har ikke betydning på selvstendig rettsgrunnlag for en innskrenking av rapporteringsplikten på forvaltningsstadiet, samt bruken av allerede avgitt rapport på etterforsknings- og tiltalestadiet.

Bestemmelsene gjelder avgivelse av selvinkriminerende informasjon *på straffesaksstadiet*, men *forut* for straffesaksstadiet fremkommer ikke noe vern mot selvinkriminering av intern rett.⁷¹ De prosessuelle rettssikkerhetsgarantiene vil etter EMDs praksis imidlertid kunne være av betydning ved tolkningen av om vernet aktualiseres. Spørsmålet i det følgende blir dermed om EMK art. 6 nr. 1 er anvendelig allerede på forvaltningsstadiet slik at polititjenestepersonen kan ha en rett til å forholde seg taus om det underliggende forholdet når rapporteringsplikten inntreffer.

⁷¹ Bygger på Auglend og Mæland s. 537-538.

4.2 Vernet mot selvinkriminering etter folkeretten

EMK art. 6 nr. 1 lyder som følger:

«In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interests of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice.»

EMDs ordlydsfortolkning beror på den engelske versjonen av konvensjonen. Det anses derfor mest hensiktsmessig å benytte den engelske versjonen fremfor den norske oversettelsen i det følgende.

Bestemmelsen stiller opp en rettslig standard om krav til en rettferdig rettergang, og det fremgår av EMDs praksis at et vern mot selvinkriminering er innfortolket i bestemmelsen.⁷²

Vernet mot selvinkriminering må følgelig tolkes ut fra den overordnede normen om kravet til en rettferdig rettergang.

4.3 Anvendelsesområde

4.3.1 «Criminal offence»

For at EMK art. 6 skal få anvendelse på det konkrete forholdet må to kumulative inngangsvilkår være oppfylte. For det første må det underliggende forholdet dreie seg om et «criminal offence». Det forutsettes at vilkåret er oppfylt, da oppgaven kun omhandler egne potensielt straffbare handlinger. Det bemerkes at «Engel-kriteriene» fastsetter

⁷² Se bl.a. Funke mot Frankrike avsnitt 44 og EMDs dom 17. desember 1996 *Saunders mot Storbritannia* avsnitt 68.

vurderingsnormen for om det er tale om et «criminal offence» etter EMD autonome tolkning, slik at også kvasistraffanklager fra staten kan omfattes av bestemmelsen.⁷³

4.3.2 «Charge»

Etter bestemmelsens ordlyd gjelder retten til en rettferdig rettergang fra vedkommende er utsatt for en «charge» og til «determination», det vil si til siktelsen er «avgjort» av domstolen. Det andre inngangsvilkåret er dermed at polititjenestepersonen er utsatt for en «charge» for det underliggende forhold.

Etter en ordlydsfortolkning virker det som bestemmelsen ikke får anvendelse før ved straffesaksstadiet, ettersom en «charge» etter en naturlig språklig forståelse er en «siktelse», sml. strpl. § 82. I likhet med vilkåret om at det må dreie seg om et «criminal offence» har imidlertid EMD tolket vilkåret autonomt.⁷⁴ Det må ses hen til at EMK er en internasjonal konvensjon med virkning i mange ulike land der innholdet i nasjonal lovgivning er varierende. I *Bandaletov mot Ukraina* uttales det at det foreligger en «charge» når politiet har «plausible reasons for suspecting that person's involvement in a criminal offence».⁷⁵

Spørsmålet blir dermed om en polititjenesteperson kan nyte et vern mot selvinkriminering for det underliggende forholdet forut for straffesaksstadiet hvis det foreligger en «charge» etter ordlydsfortolkningen. Det har vært anført flere brudd på selvinkrimineringsvernet ved pliktmessig avgitte forvaltningsforklaringer hvor EMD har utpenslet vilkåret.

I *Funke mot Frankrike* krevde myndighetene at klageren skulle utlevere potensielt selvinkriminerende informasjon om egne bankkontoer i utlandet etter en ransakelse av tollmyndighetene med en politibetjent. Da han nektet å etterkomme pålegget ble det opprettet sak mot han, og han ble ilagt en dagmulkt. EMD kom til at Funke var utsatt for en «charge» på grunn av mistanken om brudd på toll- og finansieringsloven da huset hans ble ransaket og han ble pålagt å utlevere selvinkriminerende informasjon, se avsnitt 44.

⁷³ Se bl.a. Aall s. 416 flg., og EMDs dom 8. juni 1976 *Engel m.fl. mot Nederland* for en utpensling av vurderingsnormen for hva som er et «criminal offence». Med kvasistraffanklager menes her sanksjoner som ikke er rubrisert som straff etter nasjonal lovgivning, men som omfattes av begrepet «criminal charge».

⁷⁴ Se bl.a. EMDs dom 21. desember 2000 *Quinn mot Irland* avsnitt 41, EMDs dom 21. desember 2000 *Heaney og McGuinness mot Irland* avsnitt 41, *Serves mot Frankrike* avsnitt 42 og *O'Halloran og Francis mot Storbritannia* avsnitt 35.

⁷⁵ Jf. EMDs dom 31. oktober 2013 *Bandaletov mot Ukraina* avsnitt 56.

I Saunders mot Storbritannia ble rekkevidden av bestemmelsen trukket lengre da det ble lagt til grunn at vernet kunne få anvendelse allerede på forvaltningsstadiet. Saunders var direktør for Guinness og måtte under trussel om straff forklare seg om forhold rundt en overtakelsesprosess for inspektører fra Handelsdepartementet. Inspektørene tok senere ut tiltale mot Saunders og hans forklaring ble brukt som bevis i straffesaken. EMD kom til at bruken av forvaltningsforklaringene som bevis var en krenkelse av art. 6 med 16 mot 4 stemmer. Selv om det forelå dissens var dommerne enige om at det var tale om en krenkelse av selvinkrimineringsvernet.

Dommen kom tidsmessig etter at Høyesterett avsa Bølgepapp-kjennelsen.⁷⁶ Saken gjaldt bruk av forklaringer ved en kontrollundersøkelse av Prisdirektoratet om ulovlig prissamarbeid. Høyesterett kom her til at påtalemyndighetene kunne bruke forklaringen til tiltalte som en «trussel» for å hindre at han forklarte seg avvikende fra forvaltningsforklaringen i retten. Aall omtaler dette som en form for «ris bak speilet» ved at siktede vet han må forklare seg i samsvar med tidligere pliktmessige avgitte forklaringer, for å unngå at disse ble lest opp.⁷⁷ I liket med Saunders mot Storbritannia gjaldt spørsmålet om beviset, herunder forvaltningsforklaringene, måtte avskjæres som bevis på bakgrunn av selvinkrimineringsvernet i EMK art. 6 nr. 1.

I dommen uttales det på s. 619 at «Funke-dommen rører [...] ikke ved det som er problemstillingen i vår sak, siden forklaringene ble opptatt på et tidspunkt da de tiltalte ikke var siktet eller mistenkt for straffbare forhold. Som nevnt sikrer norsk straffeprosesslovgivning de personlig tiltalte retten til å «remain silent and not to contribute to incriminating himself»». Høyesterett viser til EMDs uttalelser som tilsier at Funke allerede var siktet, eller iallfall mistenkt, på det stadiet forvaltningsforklaringen ble krevet.

Det synes her som at Høyesterett i Bølgepapp-kjennelsen legger til grunn at Funke-saken ikke er av rettskildemessig relevans, siden vedkommende ikke var mistenkt eller siktet på det stadiet han avgav forvaltningsforklaringen. Etter Saunders-dommen må det imidlertid legges til grunn at man kan være «charged» allerede på forvaltningsstadiet.

⁷⁶ Se Rt. 1994 s. 610.

⁷⁷ Jf. Aall på s. 451.

4.3.3 Vurderingsnormen

For å avklare når rapporteringsplikten potensielt kan komme i konflikt med selvinkrimineringsvernet, må det klargjøres på hvilket stadium polititjenestepersonen kan være «charged». EMD har gjennom sin praksis utpenslet en rekke kriterier for vurderingen av når vilkåret kommer til anvendelse.

I *Weh mot Østerrike* aksepterte EMD at man straffet klageren for ikke å etterleve opplysningsplikten om hvem som hadde vært bilfører da bilen ble fotografert i en automatisert trafikkontroll (dissens 4-3).⁷⁸ I *Rieg mot Storbritannia* ble forholdet ansett likt som i førstnevnte sak.⁷⁹ I *Rieg-saken* var det et mindretall som i det vesentlige sluttet seg til mindretallet i *Weh-saken*.

I førstnevnte sak kommer flertallet med prinsipielle uttalelser om at «criminal proceedings [...] were at least anticipated» i andre saker hvor vernet fikk anvendelse, og at det i *Funke mot Frankrike* var tale om en «specific suspicion» (avsnitt 52). Videre kom de med uttalelser om at «there is nothing to show that the applicant was «substantially affected» so as to consider him being «charged» with the offence of speeding within the autonomous meaning of Article 6 § 1» (avsnitt 54).

De vurderte at «possible criminal proceedings for speeding against him remains *remote and hypothetical*. However, without a *sufficiently concrete link* with these criminal proceedings the use of compulsory powers (i.e. the imposition of a fine) to obtain information does not raise an issue with regard to the applicant's right to remain silent and the privilege against self-incrimination» (avsnitt 56, min kursivering).

Mindretallet i saken uttalte at «In these circumstances the applicant was in our opinion «substantially affected» and therefore «charged» within the autonomous meaning of Article 6 § 1». De vurderte at en siktelse var «with some probability contemplated against the applicant». Flertallet og mindretallet synes å være enige om at strafforfølgning er «remote and hypothetical», men mindretallet (i motsetning til flertallet) mener det foreligger «a sufficiently concrete link» mellom opplysningene som var krevd og en potensiell strafforfølgning.

⁷⁸ Jf. EMDs dom 8. april 2004 *Weh mot Østerrike*.

⁷⁹ Jf. EMDs dom 24. mars 2005 *Rieg mot Østerrike*.

Storkammersaken O'Halloran og Francis mot Storbritannia gjaldt samme saksforhold som i Weh og Rieg mot Østerrike, herunder at klagerne hadde en opplysningsplikt om hvem som var fører av bilene deres i det de ble tatt i automatisert trafikkontroll. Klagerne var informert om at politiet planla å påtale de aktuelle forholdene når politiet hadde fått informasjon om hvem som kjørte bilen. O'Halloran bekreftet overfor politiet at han hadde vært fører av bilen, mens Francis nektet å etterleve opplysningsplikten. O'Halloran ble følgelig dømt for forholdet, mens Francis ble dømt for brudd på opplysningsplikten. De ble bøtelagt med bøter på henholdsvis 100 og 750 GBP.

Her la EMD til grunn at «the applicants were «substantially affected» by the Notices of Intended Prosecution they received, such that they were «charged» with their respective speeding offences within the autonomous meaning of that term in Article 6 of the Convention». Domstolen bemerket for øvrig at art. 6 kunne være anvendelig «even in the absence of any other proceedings, or where an applicant is acquitted in the underlying proceedings». ⁸⁰ Dette var tilfellet i Heaney og McGuinness mot Irland, hvor EMD konstaterte brudd på EMK art. 6 nr. 1 til tross for at klagerne var frifunnet for det forhold de var mistenkte for, samt i Quinn mot Irland.

Også i Lückhof og Spanner mot Østerrike gjaldt forholdet opplysningsplikter rundt hvem som var fører av bilen til klagerne da trafikklovbrudd ble begått av de aktuelle førerne. ⁸¹ Her la EMD til grunn at «Mr Spanner was clearly «charged» with a criminal offence, since criminal proceedings for the parking offence were pending against him» og at forholdet rundt Lückhof var tilsvarende det i O'Halloran og Francis mot Storbritannia, og at «consequently [he] was «substantially affected» by the order». ⁸² I de to sistnevnte sakene er ikke Weh og Rieg mot Østerrike nevnt.

På bakgrunn av gjennomgangen av rettspraksis fra EMD, er det ikke tvilsomt at forståelsen av begrepet «charged» har utviklet seg de senere årene. De vurderingsnormene EMD trekker frem i de to førstnevnte sakene, herunder at strafforfølgning er «anticipated» eller at vedkommende er «substantially affected», er gjennomgående anvendt av EMD.

⁸⁰ Jf. O'Halloran og Francis mot Storbritannia avsnitt 35.

⁸¹ Jf. EMDs dom 10. januar 2008 *Lückhof og Spanner mot Østerrike*.

⁸² Jf. *Ibid.* avsnitt 49.

Videre legger de til grunn at en person vil være substantially affected, dersom det foreligger en tilstrekkelig tilknytning. Det første kriteriet er om strafforfølgning for det underliggende forhold det opplyses om er «remote and hypothetical» Det andre kriteriet er at det foreligger en «sufficiently concrete link» mellom opplysningene som er krevd og strafforfølgningen.

Øyen støtter denne forståelsen, og legger til grunn at endringen skyldes «en mer realistisk linje med hensyn til hva som skal til for at «a sufficiently concrete link» foreligger».⁸³ I O'Halloran og Francis mot Storbritannia og Lückhof og Spanner mot Østerrike kom EMD til at politiet er nærliggende å påtale det underliggende forholdet. I Weh og Rieg mot Østerrike falt derimot vilkåret igjennom ettersom flertallet vurderte at det ikke var en tilstrekkelig tilknytning mellom den selvinkriminerende opplysningen og en potensiell straffeforfølgning. Det avgjørende syntes å være om etterforskning var innledet etter flertallets vurdering. Slutningen til Øyen synes derfor treffende hva gjelder endringen i EMDs praksis.

Øyen uttaler på samme side at kriteriene «remote and hypothetical» og «a sufficiently concrete link» er vurderingstemaer som «presiserer det mer abstrakte kriteriet» «substantially affected». Denne vurderingen støtter opp om tolkningen av EMDs praksis ovenfor. Det ser imidlertid ut til at Auglend og Mæland legger til grunn at disse kriteriene alle utgjør momenter i vurderingen av om det foreligger en «charge».⁸⁴

Den overordnede vurderingsnormen er på bakgrunn av EMDs praksis om vedkommende er «substantially affected» på forvaltningsstadiet. At strafforfølgning er «remote and hypothetical», blir således et sentralt moment i vurderingen av om vedkommende er «substantially affected». Man ser utslag av denne vurderingen i eksempelvis mindretallet i Weh mot Østerrike, hvor det uttales at «criminal proceedings [...] were with some probability contemplated against the applicant. In our opinion the request [...] was no more than a preliminary to such proceedings [...] In these circumstances the applicant was in our opinion «substantially affected».⁸⁵

EMD kom med uttalelser i Zaichenko mot Russland om hva som lå i kriteriet om en «sufficiently concrete link» mellom den potensielle straffbare handlingen og den opplysning som kreves.⁸⁶ Saken gjaldt spørsmålet om bevis måtte avskjæres på bakgrunn av

⁸³ Jf. Øyen på s. 150.

⁸⁴ Se Auglend og Mæland på s. 540.

⁸⁵ Jf. Weh mot Østerrike mindretallets første avsnitt.

⁸⁶ Jf. EMDs dom 18. februar 2010 *Zaichenko mot Russland*.

selvinkrimineringsvernet, og ikke om vedkommende var utsatt for en «charge». Som lagt til grunn av Øyen antas det at EMDs uttalelser er av generell betydning.⁸⁷

Forklaringen klager hadde avgitt omfattet selvinkriminerende opplysninger, da han hadde oppgitt å ha stjålet diesel fra sin arbeidsgiver. Forklaringen var avgitt ved kontroll av lastebilen han var sjåfør av, og dette var en tilfeldig kontroll politiet utførte etter at selskapets eier hadde bedt politiet følge opp tyveriene. Domstolen kom til at klageren burde vært informert om hans adgang til å forholde seg taus, og videre til at klageren ikke hadde sagt fra seg vernet.

Det underliggende spørsmålet var om politiets spørsmål under kontrollen om hvor dieselen stammet fra var stilt fordi politiet hadde en konkret mistanke mot klageren rundt tyveriet som de forsøkte å oppklare. EMD synes å legge til grunn at *konteksten* tilsa at det forelå en konkret mistanke mot klageren, dette til tross for at undersøkelsen var et ledd i et generelt tiltak for å avdekke dieseltuveriet. Politiet hadde foretatt en kontroll av sjåføren mens han kjørte selskapets bil, og de observerte umiddelbart kanner med diesel i bilen. På denne bakgrunn kom domstolen til at selvinkrimineringsvernet medførte at beviset måtte avskjæres.

Etter dette må det legges til grunn at også *konteksten* rundt situasjonen hvor det kreves forklaringer kan tilsa at det foreligger en «sufficiently concrete link» mellom opplysningsplikten og den potensielt straffbare handlingen. Avgjørende for om kriteriet er oppfylt er om opplysningen kreves på bakgrunn av en mistanke mot vedkommende.

4.3.4 Er polititjenestepersonen «substantially affected»

Det er allerede fremhevet som problematisk at rapporteringsplikten forekommer på et så tidlig stadium slik at vernet etter intern rett ikke kommer til anvendelse. Etter gjennomgangen i punkt 4.3.2 er det imidlertid klart at vernet mot selvinkriminering, jf. EMK art. 6 nr. 1, kan komme til anvendelse på forvaltningsstadiet, og vurderingen blir om vedkommende er «substantially affected», jf. punkt 4.3.3.

På **forvaltningsstadiet** er formålet bak avgivelsen av rapporten avgjørende for om det allerede her foreligger en «charge». Dersom det allerede *foreligger* en *mistanke* mot vedkommende polititjenesteperson vil selvinkrimineringsvernet være anvendelig. Vedkommende vil være «substantially affected» ettersom strafforfølgning ikke vil være

⁸⁷ Jf. Øyen på s. 150.

«remote and hypothetical».⁸⁸ En potensiell strafforfølgning vil dermed tilsi at vernet mot selvinkriminering bør kunne gjøres gjeldende på et tidlig stadium.

Videre vil det foreligge «a sufficiently concrete link» mellom rapporten og den eventuelle strafforfølgningen dersom formålet ved rapporteringen er strafforfølgning. Hvis en polititjenesteperson har gått utover sine fullmakter, jf. pl. §§ 7, 10, 11 og 12, vil den omstendighet at han må rapportere om dette alltid ha nær tilknytning til den mistanken politiet har mot vedkommende. Dersom formålet imidlertid er rene kontrollhensyn, vil det ikke foreligge en «sufficiently concrete link» mellom rapporteringen og en potensiell strafforfølgning. I slike tilfeller må nok formålet med kontrollen være særskilt formulert og hjemlet.

Dersom det *ikke foreligger mistanke* mot polititjenestepersonen, vil ikke vernet mot selvinkriminering være anvendelig på forvaltningsstadiet. Det fremgår av tolkningen av EMDs praksis at vedkommende i slike tilfeller ikke vil være «substantially affected» ved å måtte avgi rapport om potensielt selvinkriminerende handlinger, selv om EMD ikke uttrykkelig har tatt stilling til dette. Siden det ikke foreligger en mistanke om et straffbart forhold her, vil det iallfall være tale om en «remote and hypothetical» fare for strafforfølgning, og videre vil det ikke foreligge noen «sufficiently concrete link» mellom rapporteringen etter pi. § 7-6 og en potensiell strafforfølgning for det underliggende forholdet.

I et grensetilfelle havner de situasjoner hvor det ikke nødvendigvis er like klart om politiet har en *entydig og konkret mistanke* mot den rapporteringspliktige. Det kan eksempelvis tenkes at politietaten innhenter rapporter fra en rekke polititjenestepersoner etter opplysninger om straffbare handlinger ved en pågripelse, uten at de har rettet en konkret mistanke mot polititjenestepersonen.

Auglend og Mæland synes å legge til grunn at dersom det ikke er rettet en *konkret* eller *bestemt* mistanke mot polititjenestepersonen, vil selvinkrimineringsvernet ikke få anvendelse.⁸⁹ Uttalelsen er i overensstemmelse med vurderingsnormen som utpenslet ovenfor, ettersom det i Zaichenko mot Russland var vurdert at det *forelå* en mistanke mot vedkommende utfra *omstendighetene*. Vurderingen deres kan imidlertid fremstå som

⁸⁸ Se punkt 1.3 hvor det er lagt til grunn at strafforfølgning er påregnelig hvor polititjenestepersoner kan ha begått straffbare handlinger i tjenesten.

⁸⁹ Jf. Auglend og Mæland på s. 541.

misvisende da standpunktet kan synes å være begrunnet i om politietaten eksplisitt har rettet mistanke mot vedkommende.

Selv om politiet ikke har rettet noen konkret og bestemt mistanke, og kontrolltiltak er påbegynt på bakgrunn av opplysninger av generell karakter, kan omstendighetene rundt rapporten tilsa at det likevel må foreligge en mistanke mot vedkommende. Dette må avgjøres konkret i hver enkelt sak, hvor det må ses hen til om konteksten tilsier at vedkommende har et reelt behov for vern.

Dersom politietaten eksempelvis har fått flere rapporter fra kolleger, jf. pi. § 6-3, som tilsier at en bestemt politimann eller -kvinne har begått en straffbar handling, vil selvinkrimineringsvernet komme til anvendelse på forvaltningsstadiet. Det samme må legges til grunn dersom opplysningene som utpeker vedkommende som den skyldige kommer fra andre kilder, f.eks. fra private borgere. Det sentrale er at det foreligger en sammenheng mellom rapporteringen og den potensielle straffeforfølgningen.

Videre kan det i de tilfeller hvor det ikke allerede på forvaltningsstadiet kan oppstå en regelkonflikt, tenkes at det senere kan oppstå en regelkonflikt mellom bruken av rapporten og vernet mot selvinkriminering. Utgangspunktet er at rapporten allerede er avgitt uten at det forelå en mistanke om et straffbart forhold mot vedkommende.

Det klareste tilfellet er hvor politietaten på bakgrunn av de opplysninger som fremkommer i rapporten fatter mistanke mot den rapporteringspliktige, og deretter innleder **etterforskning** mot ham eller henne, med tanke på strafforfølgning. Her er strafforfølgning «anticipated», utleveringen vil også ha en «sufficiently concrete link» til den potensielt straffbare handlingen, og mistanken vil ikke være «remote and hypothetical» da vedkommende selv har forklart seg om den straffbare handlingen. Vedkommende vil følgelig være «substantially affected», og art. 6 nr. 1 vil være anvendelig.

Det kan imidlertid tenkes at etterforskningen har et annet formål, og også her blir dette avgjørende for om prosessuelle friheter er anvendelig. Dersom etterforskningen er obligatorisk, jf. påt.instr. § 34-6 andre ledd eller strpl. § 224 fjerde ledd, hvor det ikke foreligger noen konkret mistanke mot vedkommende, vil hovedregelen være at selvinkrimineringsvernet ikke er anvendelig, slik som tilfellet også var på forvaltningsstadiet. Unntak kan likevel tenkes dersom konteksten tilsier at det foreligger en mistanke mot vedkommende slik at det foreligger et reelt behov for et vern, jf. EMDs uttalelser i Zaichenko mot Russland.

På **tiltalestadiet** vil det alltid være rettet en *mistanke* mot vedkommende. Her er det med andre ord klart at vernet er anvendelig, og at det følgelig kan oppstå en regelkonflikt mellom bruken av rapporten og selvinkrimineringsvernet.

4.3.5 Sammenfatning

På bakgrunn av vurderingene ovenfor kan det slås fast at selvinkrimineringsvernet får anvendelse på de ulike stadiene fra det tidspunkt politiet har en *mistanke* mot den rapporteringspliktige. Det må videre skilles mellom en *konkret* mistanke, og en *mistanke* som vurderes å foreligge ut fra *omstendighetene*. Dersom det *ikke* foreligger en mistanke, vil selvinkrimineringsvernet ikke få anvendelse på det aktuelle stadiet. Hvis mistanke foreligger allerede ved avgivelsen av rapporten, vil vernet kunne havne i en regelkonflikt med rapporteringen. Dersom den oppstår på et senere stadium, vil en potensiell regelkonflikt være tilknyttet utleveringen og bruken av rapporten.

5 Hvordan løses motsetningsforholdet som oppstår mellom rapporteringsplikten og vernet mot selvinkriminering

5.1 I hvilken grad kan en rapporteringsplikt opprettholdes selv om det foreligger en «charge»

5.1.1 Vernet mot selvinkriminering er ikke absolutt

Selv om EMK art. 6 nr. 1 etter sin ordlyd er anvendelig på forvaltningsstadiet, er det ikke gitt at vedkommende nyter et vern mot å inkriminere seg selv. I *Funke mot Frankrike og Saunders mot Storbritannia* kan det virke som om EMD har lagt til grunn at vernet mot selvinkriminering er absolutt. De har på bakgrunn av at vernet kom til anvendelse, konkludert med at det forelå en krenkelse av vernet ved opplysningsplikten klagerne var pålagt. Det ble således ikke foretatt noen vurdering av om vernet ble aktualisert i det konkrete tilfellet. Som det skal redegjøres nærmere for i det følgende, har EMD imidlertid i en rekke senere avgjørelser kommet til at vernet måtte «relativiseres» ut fra omstendigheter i den konkrete sak.⁹⁰ Vernet mot selvinkriminering er således ikke absolutt.

⁹⁰ Se bl.a. Øyen på s. 152 til 160 og EMDs dom 8. februar 1996 *John Murray mot Storbritannia* avsnitt 47.

Det må her ses hen til den materielle rekkevidden til bestemmelsen, altså om EMK art. 6 nr. 1 er krenket. Om dette uttaler EMD at «While the right to a fair trial under Article 6 is an unqualified right, what constitutes a fair trial cannot be the subject of a single unvarying rule but must be dependent on the circumstances of the particular case».⁹¹ Det vil med andre ord være en helhetlig vurdering om vedkommende har et *behov* for et selvinkrimineringsvern ut fra omstendighetene i den konkrete sak, altså ut fra den plikten han er pålagt. Dersom f.eks. den opplysningspliktige sitt behov for et vern mot selvinkriminering er ivaretatt på et senere stadium i saken, slik at opplysningene han må gi rent faktisk ikke medfører at han bidrar til sin egen straffellelse, vil det ikke være et behov for et vern mot selvinkriminering.

5.1.2 Vurderingsnormen

EMD har en rekke ganger uttalt at på grunn av graden av tvang ikke kunne selvinkrimineringsvernet relativiseres, da det «destroyed the very essence of the privilege against self-incrimination».⁹² Dette taler for en helhetsvurdering hvor spørsmålet er om den nasjonale loven ødelegger «essensen» i selvinkrimineringsvernet. Formålsbetraktninger taler også for denne forståelsen, da behovet for vernet vil minske hvor intern rett ikke i like stor grad krenker beskyttelsesinteressen. Aall fremholder det som problematisk at en moderat straffetrussel fører til det som i realiteten er en eliminering (og ikke en relativisering) av vernet, som tilfellet i O'Halloran og Francis mot Storbritannia.⁹³ Rui legger til grunn at det her er tale om en relativisering av vernet, og at om vernet skal aktualiseres må bero på en helhetsvurdering.⁹⁴

Øyen legger derimot til grunn at «hovedregelen er at ileggelse av en rettslig sanksjon utgjør en krenkelse av vernet mot selvinkriminering. Skal ileggelse av en rettslig sanksjon kunne forsvares, må normalt flere av [...] momentene [...] tilsi dette».⁹⁵ Dette kan være fordi EMD ofte har knyttet vurderingen av om «essensen» i selvinkrimineringsvernet er ødelagt til

⁹¹ Jf. O'Halloran og Francis mot Storbritannia avsnitt 53. Dette var også fastslått i Heaney og McGuinness mot Irland og Jalloh mot Tyskland.

⁹² Se f.eks. John Murray mot Storbritannia avsnitt 49, Heaney og McGuinness mot Irland avsnitt 48, Quinn mot Irland avsnitt 56, og O'Halloran og Francis mot Storbritannia avsnitt 55. Dette samsvarer også med forståelsen om at retten til ikke å inkriminere seg selv må ses utfra det overordnede kravet på en rettferdig rettergang.

⁹³ Jf. Aall på s. 450. Aall problematiserer også at en eliminering av vernet på dette tidspunkt, selv om en senere er beskyttet mot bruk av forklaringen som bevis, vil kunne ha noe å si for domfellelsen, da domstolen også kan tillegge tiltaltes taushet vekt ved bevisvurderingen, jf. John Murray mot Storbritannia, sml. strpl. § 93 andre ledd.

⁹⁴ Jf. Jon Petter Rui Johansen, «Om retten til å forholde seg taus og retten til ikke å måtte bidra til egen domfellelse», *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 2009 s. 47-69 (s. 59-61).

⁹⁵ Jf. Øyen på s. 160.

tvangen som er utøvd, slik som i Heaney og McGuinness. Her var det først vurdert om graden av tvang tilsa at «essensen» var ødelagt, for deretter å vurdere om øvrige kriterier medførte at «essensen» likevel ikke var ødelagt etter en helhetlig vurdering (se avsnitt 48 til 55). Han vurderer videre at nettopp det at flere momenter tilsa at bruken av rettslige sanksjoner kunne forsvares, var det som gjorde at EMD kom til at vernet mot selvinkriminering ikke ble aktualisert i O'Halloran og Francis-saken og Lückhof og Spanner-saken.

Denne forståelsen av O'Halloran og Francis-saken har blitt kritisert Rui, som mener det er «å gå noe langt å oppstille en slik klar hovedregel», samt at uenigheten nok skyldes ulike tolkninger av O'Halloran og Francis-dommen.⁹⁶

Ut fra formålsbetraktninger og de uttalelser EMD har kommet med, særlig i O'Halloran og Francis på avsnitt 55, synes det mest nærliggende å foreta en helhetsvurdering hvor de nevnte momentene vurderes ut fra den overordnede normen om selvinkrimineringsvernets essens blir ødelagt ved opprettholdelsen av intern rett.

EMD har også i sine avgjørelser lagt vekt på – og utpenslet – en rekke kriterier i vurderingen av om vernet skal relativiseres eller ikke. Kriteriene må antas å være av betydning for forvaltningsforklaringene generelt. I storkammerdommen O'Halloran og Francis mot Storbritannia la domstolen som nevnt til grunn en helhetsvurdering for spørsmålet om man står ovenfor en akseptert straffsanksjonert plikt til å opplyse om inkriminerende forhold. Her var det tre kriterier flertallet trakk fram:

«In the light of the principles contained in its Jalloh judgement, and in order to determine whether the essence of the applicant's right to remain silent and privilege against self-incrimination was infringed, the Court will focus on the nature and degree of compulsion used to obtain the evidence, the existence of any relevant safeguards in the procedure, and the use to which any material so obtained was put» (avsnitt 55, min understreking).

Av O'Halloran og Francis mot Storbritannia kan det på denne bakgrunn utledes tre sentrale kriterier. For det første er karakteren og graden av tvang brukt for å få hånd om rapporten et viktig element. For det andre må det ikke foreligge prosessuelle rettssikkerhetsgarantier som

⁹⁶ Jf. Rui, Jon Petter, «Bokanmeldelse: Ørnulf Øyen: Vernet mot selvinkriminering i straffeprosessen Fagbokforlaget, Bergen 2010. 430 sider», *Lov og rett*, 2011 s. 183-186 (s. 186).

på andre måter fører til at det ikke er like stort behov for vern mot selvinkriminering. For det tredje vil den tenkte bruken av rapporten være av betydning.

Disse momentene anvendes også i *J.B. mot Sveits* og andre sentrale dommer som skal gjennomgås.⁹⁷ *O'Halloran og Francis mot Storbritannia* kommer tidmessig etter en del av EMDs dommer, som eksempelvis *Heaney og McGuinness og Quinn mot Irland*. Førstnevnte må imidlertid tillegges stor vekt ved utpenslingen av gjeldende rett, da det er en storkammerdom med sikte på å avklare gjeldende rett vedrørende forholdet mellom vernet mot selvinkriminering og forvaltningsrettslige opplysningsplikter.

I *Jalloh mot Tyskland* ble det også lagt vekt på «the weight of the public interest in the investigation and punishment of the offence in issue».⁹⁸ Når EMD i *O'Halloran og Francis* hentet kriterier fra *Jalloh-saken*, utelot de imidlertid kriteriet om «the weight of the public interest in the investigation and punishment of the offence in issue», jf. avsnitt 117. I tidligere saker for EMD vedrørende forvaltningsforklaringer har heller ikke kriteriet vært anvendt, og i *Heaney og McGuinness* ble det i avsnitt 57-58 fremholdt at kriteriet ikke kunne rettferdiggjøre inngrep i bestemmelsen. Det ble også vist til *Saunders mot Storbritannia*, hvor kriteriet heller ikke var tillagt vekt.

I *O'Halloran og Francis mot Storbritannia* kan det imidlertid late som om domstolen har tillagt kriteriet vekt ved sin vurdering, se blant annet avsnitt 57 hvor de vurderer karakteren og graden av tvang. I mindretallsvotumet til dommer *Pavlovski* og dommer *Myjer* blir dette kritisert da dette ikke foreligger et rettslig belegg for å anvende kriteriet. Det ble også fremhevet at det i *Jalloh mot Tyskland* er trukket frem at «The general requirements of fairness contained in Article 6 apply to all criminal proceedings, irrespective of the type of offence at issue» (avsnitt 97). Det var følgelig ikke grunnlag for å behandle tilfeller hvor den offentlige interesse rettferdiggjorde inngrep annerledes fra saker hvor dette ikke var tilfellet.

På bakgrunn av de nevnte uttalelsene fra mindretallet i *O'Halloran og Francis mot Storbritannia* synes det å gå for langt å oppstille det offentlige interesse som et kriterium ved vurderingen av om art. 6 nr. 1 aktualiseres ved opplysningsplikter om egne straffbare

⁹⁷ Jf. EMDs dom 3. mai 2001 *J.B. mot Sveits*.

⁹⁸ Jf. *Jalloh mot Tyskland* avsnitt 117.

handlinger i forvaltningen. Det kan imidlertid være et moment slik som det var i O'Halloran og Francis mot Storbritannia når karakteren og graden av tvang vurderes.

5.1.3 Karakteren og graden av tvang

Det første kriteriet i helhetsvurderingen er «the nature and degree of compulsion». Her er både karakteren og graden av tvang sentrale elementer, altså hvilken type tvang det er tale om og hvor sterk og hyppig tvangen er. Det vil f.eks. være rettspolitisk uheldig om den rapporteringspliktige skulle havne i en situasjon med sterk tvang om å inkriminere seg selv, men dersom tvangen derimot er indirekte og svak vil ikke den rapporteringspliktige ha det samme behovet for vern. Da *kan* andre hensyn, eksempelvis det flere prosessuelle rettssikkerhetsgarantier, rettferdiggjøre dette.

I O'Halloran og Francis og Lückhof og Spanner var det i begge sakene tale om økonomiske sanksjoner. I tillegg kom subsidiær fengselsstraff og prikkbelastning, samt saksomkostninger. EMD uttalte i Lückhof og Spanner at det sentrale for vurderingen er hvilken straff som rent *faktisk* vil bli ilagt.⁹⁹ Den subsidiære fengselsstraffen var således uten betydning, og det samme må nødvendigvis legges til grunn for maksimalsatsen på bøteleggelsen som følger av nasjonal lovgivning selv om EMD også trakk frem størrelsen på boten som *kunne* ilegges. I Heaney og McGuinnes og Quinn mot Irland var klagerne dømt til fengsel i 6 måneder.

I O'Halloran og Francis ble det for Francis' vedkommende, som var den som ble dømt for brudd på opplysningsplikten i saken, vist til at tvangen fremstod som direkte men at det også måtte hensyntas at han hadde vært klar over denne plikten da han selv frivillig valgte å bli bileier, jf. avsnitt 57. Mindretallsvotumet i saken var som sagt uenige i at dette ble tillagt vekt, mens dommer Borrego Borrego som var enig i at vernet måtte relativiseres, mente dette alene var tilstrekkelig til å fastslå at menneskerettighetene ikke var brutt. Videre var det også tale om tvang av begrenset karakter da opplysningsplikten kun gjaldt spørsmålet om hvem som hadde vært bilfører på det aktuelle tidspunktet, og politiet hadde ikke adgang til å spørre utenfor det spesifikt angitte i bestemmelsen, jf. avsnitt 57 og 58. Til slutt ble det anført at straffen ved brudd på opplysningsplikten var «moderate and non-custodial», jf. avsnitt 58. Det samme ble lagt til grunn i Lückhof og Spanner.

⁹⁹ Jf. Lückhof og Spanner på avsnitt 54.

I Heaney og McGuinness uttalte domstolen at «the «degree and compulsion» imposed on the applicants [...] destroyed the very essence of their privilege against self-incrimination and their right to remain silent».¹⁰⁰ I Quinn ble det samme lagt til grunn.¹⁰¹ I de tilfellene hvor det er tale om fengsel som sanksjon ved brudd på opplysningsplikten, virker det som kriteriet må tillegges stor vekt basert på disse avgjørelsene.

Etter oppgavens punkt 3.4 er strl. §§ 171–173 anvendelig. Overtredelser etter disse bestemmelsene straffes med henholdsvis bot eller fengsel inntil 2 år, inntil 1 år, og med fengsel inntil 6 år. I HR-2018-1784-A og Rt. 2015 s. 1170 ble politibetjentene ilagt bøter med subsidiær fengselsstraff for brudd på tjenesteplikter etter politiinstruksen. Ved overtredelse av strl. § 173 vil det være tale om fengsel som primærreaksjon. Utmålingen av straffen beror imidlertid på de konkrete saksforhold hvor blant annet tilståelse fra den siktede vil være av stor betydning. Hvilken «karakter» tvangen har ved en rettslig ilagt opplysningsplikt, må således avgjøres i den konkrete sak, men dersom polititjenestepersonen kan ilegges fengselsstraff vil tvangens karakter tilsi at rapporteringsplikten ikke kan opprettholdes.

Det kan likeledes hevdes at polititjenestepersonen, i likhet med bileierne, selv frivillig har valgt å påta seg et særlig ansvar ved å arbeide for politietaten. Polititjenestepersoner har et særlig ansvar, og tilsvarende særlige plikter som følger med deres stilling.

I O'Halloran og Francis- og Lückhof og Spanner-sakene vektla også EMD som nevnt at forklaringsplikten var «limited» og «more restricted» eller ikke «comprehensive».¹⁰² Det eneste de var pliktige å opplyse om var gjerningspersonen i det aktuelle straffbare forholdet, politiet hadde med andre ord kun rett til et begrenset omfang av informasjon, og de kunne ikke foreta avhør på bakgrunn av informasjonen som var gitt. Øyen vurderer at vurderingstemaet vanskelig kan aksepteres ut fra et verdighetsperspektiv, men at det lettere kan aksepteres ut fra et rettssikkerhetsperspektiv.¹⁰³ I Funke-saken og Quinn- og Heaney og McGuinness-sakene var det derimot tale om en relativt vidtgående opplysningsplikt.

Rapporteringsplikten til polititjenestepersoner etter pi. § 7-6 er begrenset til det rapporteringspliktige forhold, og dersom det er rettet en konkret mistanke mot vedkommende, og han eller hun er hentet inn til avhør, vil de prosessuelle frihetene i straffeprosessloven være

¹⁰⁰ Jf. Heaney og McGuinness mot Irland avsnitt 55.

¹⁰¹ Jf. Quinn mot Irland avsnitt 56.

¹⁰² Jf. O'Halloran og Francis avsnitt 58 og Lückhof og Spanner avsnitt 55.

¹⁰³ Jf. Øyen på s. 154.

anvendelige, slik at de ikke plikter å forklare seg rundt rapporten sin. Politietatens adgang til informasjon er således begrenset her som i O'Halloran og Francis- og Lückhof og Spanner-sakene.

5.1.4 Prosessuelle rettssikkerhetsgarantier

Det andre kriteriet i helhetsvurderingen er «the existence of any relevant safeguards in the procedure». I Quinn mot Irland er det presisert at de prosessuelle rettssikkerhetsgarantiene bare er relevante hvor de «effectively and sufficiently reduce the degree of compulsion», jf. avsnitt 51. I O'Halloran og Francis uttalte domstolen at bileieren kunne være aktsomt uvitende om hvem som var fører av bilen på det aktuelle tidspunktet, og at risikoen for falske forklaringer derfor var minsket, jf. avsnitt 59. Dette betyr at bilen måtte være lånt ut uten kunnskap eller samtykke fra bileier. Det samme ble lagt til grunn i Lückhof og Spanner mot Østerrike, jf. avsnitt 56.

Det er allerede redegjort for de straffeprosessuelle bestemmelsene som kan være relevante for vurderingen, jf. punkt 4.1. Disse bestemmelsene får imidlertid anvendelse først ved avgivelse av selvinkriminerende informasjon på *straffesaksstadiet*. På tiltalestadiet har man også blant annet adgang til fri bevisførsel, en rett til kontradiksjon¹⁰⁴, samt at det foreligger et strengt beviskrav etter norsk rett. Han har også krav på f.eks. dokumentinnsyn, jf. strpl. § 242. Videre skal dommeren selv vurdere vekten av de ulike bevisene under hovedforhandlingen. Det kan imidlertid ikke hevdes at det foreligger prosessuelle rettssikkerhetsgarantier som til stor grad ivaretar selvinkrimineringsvernet forut for hovedforhandlingen finner sted slik at graden av tvang reduseres.

Riksadvokaten har gitt rundskriv om at rapport ikke skal kreves dersom tjenestepersonen er under etterforskning.¹⁰⁵ Siden det er Riksadvokaten som har gitt rundskrivet, legges det til grunn at vi er her på straffesaksområdet, jf. ansvarsfordelingen mellom politi- og påtalemyndigheten. Således vil ikke rundskrivet innebære noen form for rettssikkerhetsgaranti for rapporter avgitt på forvaltningsstadiet.

En polititjenesteperson kan heller ikke hevde aktsom uvitenhet om egne potensielt straffbare handlinger han er pliktig å rapportere om, slik at risikoen for falske forklaringen ikke blir

¹⁰⁴ Se f.eks. strpl. §§ 280 og 281 hvor dette kommer til uttrykk.

¹⁰⁵ Jf. Riksadvokatens rundskriv 6. september 2006 nr. 3 punkt 4.1.

minsket på denne bakgrunn. Et annet moment er at vedkommende er polititjenesteperson, slik at det må forventes at han har kunnskap om forholdet er straffbart eller ikke.

Om de prosessuelle rettsikkerhetsgarantiene som foreligger på hovedforhandlingen kan være tilstrekkelig til å ivareta «essensen» i selvinkrimineringsvernet må avgjøres konkret, men ettersom det først er på tiltalestadiet disse gjør seg gjeldende vil nok betydningen av rettssikkerhetsgarantiene være begrenset. Dette gjelder særlig når rapporten har bidratt til etterforskningen, f.eks. hvor rapporten har bidratt til at politiet fikk flere beviser o.l. Hvor rapporten imidlertid kun brukes som bevis og ikke har styrket påtalemyndighetens sak, kan de prosessuelle rettssikkerhetsgarantiene som følger av intern rett være tilstrekkelig til å ivareta vernet mot selvinkriminering.

5.1.5 Hvordan informasjonen brukes

Det tredje kriteriet er «the use to which any material so obtained was put». Ettersom EMDs vurderinger i tidsmessig faller etter at avgjørelsen av om det skal innhentes forklaringer som kan stride mot selvinkrimineringsvernet er tatt av nasjonale myndigheter, faller det naturlig at de også kan prøve om bruken av forklaringene har ødelagt «the very essence» av selvinkrimineringsvernet. Hvordan informasjonen brukes er vurdert på ulike grunnlag av EMD, ut fra om klageren har nektet å avgi forklaring eller om han har etterkommet opplysningsplikten og mener bruken av forklaringen krenker hans vern mot selvinkriminering.¹⁰⁶

I *Saunders mot Storbritannia* ble forvaltningsforklaringen brukt under rettssaken. I *O'Halloran og Francis mot Storbritannia* uttaler domstolen om *Saunders*-saken at «The Court held that the question whether the use made by the prosecution of the statements obtained from the applicant by the inspectors under compulsion amounted to an unjustifiable infringement», jf. avsnitt 47. Det samme var tilfellet i *Jalloh mot Tyskland*.

For *Francis*' vedkommende bemerket EMD at det her var tale om brudd på opplysningsplikten, og at en inkriminerende forklaring ikke kunne blitt brukt som bevis mot ham, samt at det ikke hadde vært trukket slutninger fra hans nektelse av å avgi forklaring, jf.

¹⁰⁶ EMDs vurdering av kriteriet i *O'Halloran og Francis* er illustrerende for dette, da deres vurderinger for *Francis* knytter seg til hvordan en forklaring hadde vært brukt dersom han hadde avgitt forklaring, og for *O'Halloran* hvordan den avgitte forklaringen rent faktisk ble brukt.

avsnitt 61. Disse premissene ble også lagt til grunn i Lückhof og Spanner mot Østerrike, jf. avsnitt 57.

I Quinn og Heaney og McGuinness mot Irland var det usikkert om beviset kunne brukes mot klagerne på det tidspunkt informasjonen hadde blitt etterspurt.¹⁰⁷ I Heaney og McGuinness var det også uenighet mellom partene om rettstilstanden var avklart. Bestemmelsen var taus om dette, og staten anførte at en dom tilsa at forklaringene ikke kunne brukes som bevis i straffesak. EMD kom til at det var uklart for klagerne om forklaringene senere kunne brukes mot dem eller ikke.

Uansett om forklaringen kunne brukes mot dem under hovedforhandlingen, var det ut fra politiets uttalelser tvilsom for klagerne om beviset kunne brukes mot dem. Politiet hadde bedt om forvaltningsforklaringer etter bestemmelsen, samtidig som de hadde bedt om generelle opplysninger som ikke var opplysningspliktige og som kunne blitt brukt mot dem. Uansett om den pliktmessig avgitte informasjonen ikke kunne brukes under hovedforhandlingen, var dette uklart for klagerne.

Spørsmålet bli dermed om rapporten kan benyttes som bevis under hovedforhandlingen. Det fremkommer ingen regler som begrenser bruken av beviset i en potensiell straffesak. I norsk rett gjelder som nevnt et ulovfestet prinsipp om fri bevisførsel, slik at som utgangspunkt kan ethvert bevis føres, med mindre retten kommer til at beviset må avskjæres på ulovfestet grunnlag. Det kan også tenkes at rapporten inneholder f.eks. taushetsbelagt informasjon, jf. polregl. § 23.

Påtalemyndigheten har med andre ord etter norsk rett mulighet til å bruke rapporten under hovedforhandlingen. Dermed taler kriteriet i retning av at rapporteringsplikten ikke kan opprettholdes. Hvordan rapporten rent faktisk *brukes*, slik det er vurdert i for O'Halloran, blir imidlertid et spørsmål om beviset må avskjæres eller ikke, altså et spørsmål om virkningen dersom rapporteringsplikten ikke kan opprettholdes ut fra en helhetlig vurdering.

Når forvaltningsforklaringen allerede er avgitt har EMD vurdert hvordan rapporten er brukt i rettssaken. For O'Halloran la domstolen vekt på at hans forklaring om at han selv hadde kjørt bilen på det aktuelle tidspunktet var brukt som bevis mot han i straffesaken, samt at han ble dømt for forholdet. De bemerket imidlertid at O'Halloran hadde mulighet til kontradiksjon, at

¹⁰⁷ Se Quinn mot Irland avsnitt 52-55 og Heaney og McGuinness mot Irland avsnitt 52-54.

påtalemyndigheten hadde bevisbyrden under et strengt beviskrav, og at det hadde vært flere beviser som hadde talt for domfellelse, jf. avsnitt 60. Dommer Pavlovschi trekker imidlertid frem at selv om det forelå flere beviser i saken, var hans forklaring det eneste beviset for at det var nettopp den O'Halloran som hadde kjørt bilen.

Når rapporteringsplikten kan opprettholdes og rapporten benyttes som bevis mot polititjenestepersonen, må spørsmålet om rapporten kan brukes som bevis mot polititjenestepersonen under hovedforhandlingen avgjøres ut fra bevisbildet i saken.

5.1.6 Sammenfatning

Den overordnede vurderingsnormen for om rapporteringsplikten kan opprettholdes selv om vernet mot selvinkriminering er anvendelig, er om essensen i selvinkrimineringsvernet er ødelagt. Kriterier som kan tale for eller mot dette er karakteren og graden av tvang som blir påført tjenestepersonen når rapporten må avlegges. Videre vil også prosessuelle rettssikkerhetsgarantier som er relevante, samt hvordan rapporten kan brukes være kriterier som kan belyse om essensen i selvinkrimineringsvernet er ødelagt. Dersom konklusjonen etter helhetsvurderingen er at essensen i selvinkrimineringsvernet er ødelagt vil vernet aktualiseres, og det oppstår følgelig en regelkonflikt mellom politiets rapporteringsplikt, jf. pi. § 7-6 og selvinkrimineringsvernet, jf. EMK art. 6 nr. 1.

Selv om bruken av rapporten tilsier at rapporteringsplikten ikke kan opprettholdes, kan det være at f.eks. karakteren og graden av tvang tilsier at rapporteringsplikten likevel kan opprettholdes. Hvor det er tale om straffesanksjoner for brudd på opplysningsplikten vil nok rapporteringsplikten i de fleste tilfeller ikke kunne opprettholdes. Hvor bøter eller tjenstlige reaksjoner er den største sanksjonen polititjenestepersonen risikerer, kan det imidlertid tenkes at rapporteringsplikten kan opprettholdes til tross for at rapporten senere kan brukes mot vedkommende.

5.2 Virkningen når rapporteringsplikten ikke kan opprettholdes

5.2.1 Problemstillingen

Spørsmålet er hvilken løsning man må falle ned på når rapporteringsplikten ikke kan opprettholdes på grunn av den regelkonflikten som oppstår mellom rapporteringsplikten, jf.

pi. § 7-6, og vernet mot selvinkriminering.¹⁰⁸ Her vil de metodiske spørsmålene som er fremhevet i punkt 2 få betydning, herunder at EMK har forrang ved motstrid med intern rett, EMDs slutningslære, samt politiinstruksens rettskildemessige status og dens betydning for at de politirettslige aspektene ivaretas.

Her vil det tidspunkt vernet mot selvinkriminering er anvendelig være avgjørende for hvilken virkning det vil få for den rapporteringspliktige. Som tidligere fremholdt kan vernet være anvendelig allerede på forvaltningsstadiet før rapporteringsplikten inntreffer, eventuelt på etterforsknings- eller tiltalestadiet.

Avgjørende for løsningen er hvilket behov polititjenestepersonen har for beskyttelse, med andre ord hvilke tiltak som er nødvendige for at deres minimumsvern skal være ivaretatt. Det kan tenkes to alternative løsninger: For det første kan rapporteringsplikten måtte bortfalle hvor avgivelsen av rapporten vil krenke vernet mot selvinkriminering. For det andre kan rapporten måtte avskjæres som bevis hvor vektige hensyn taler for at rapporten bør avgis til politiet, og vernet mot selvinkriminering kan ivaretas tilstrekkelig ved at selve rapporten ikke kan brukes mot vedkommende under hovedforhandlingen.

5.2.2 Bortfall av rapporteringsplikten

I tråd med EMDs praksis beror vurderingsnormen på om selve rapporteringsplikten vil ødelegge essensen i selvinkrimineringsvernet, med andre ord om *rapporteringen* reelt sett er en omgåelse av selvinkrimineringsvernet.¹⁰⁹ Hvor klagerne ikke har gitt etter for pålegg om å opplyse om egne potensielt straffbare handlinger, har EMD vurdert om opplysningsplikten var kompatibel med vernet mot selvinkriminering. Det ble blant annet gjort i Quinn og Heaney og McGuinness mot Irland, Lückhof og Spanner mot Østerrike, samt for Francis i O'Halloran og Francis mot Storbritannia. I de to førstnevnte sakene kom EMD som nevnt til at det forelå en krenkelse, mens det motsatte var resultatet i de øvrige sakene.

EMD har i alle sakene som omhandler om *forklaringen* er forenelig med selvinkrimineringsvernet sett hen til kriteriene som situasjonen når opplysningen ble gitt.¹¹⁰ EMD har også sett hen til hvordan informasjonen kunne tenkes brukt, og kom i Quinn og Heaney og McGuinness mot Irland til at det var uklart om beviset ville bli brukt under en

¹⁰⁸ Se punkt 3, 4 og 5.1 for om det oppstår en regelkonflikt.

¹⁰⁹ Denne forståelsen støttes av Auglend og Mæland, se s. 541. Se også punkt 5.1.2.

¹¹⁰ Se punkt 5.1.3 og 5.1.4.

eventuell hovedforhandling. For Francis i O'Halloran og Francis ble det sett hen til at rapporten ikke kunne brukes mot ham i en hovedforhandling ettersom han hadde nektet å avgi forklaring, samt at han ikke var strafforfulgt for det underliggende forholdet. Det samme ble gjort i Lückhof og Spanner mot Østerrike.¹¹¹

Når en er kommet til at rapporteringsplikten ikke kan opprettholdes kan rapporteringsplikten måtte bortfalle dersom situasjonen når rapporten ble avlagt tilsier at rapporteringen er i strid med selvinkrimineringsvernet, f.eks. hvor rapporten er avgitt under trussel om straff og hvor det ikke foreligger prosessuelle rettssikkerhetsgarantier som kan ivareta vernet på et senere stadium. Hensynet til rapportens egenverdi vil imidlertid også måtte tillegges vekt, og dersom rapporten også skal brukes til forvaltningsrettslig kontroll taler dette for at rapporteringsplikten ikke må bortfalle, men muligens avskjæres som bevis. Begrensningen bør her ligge i *bruken* av rapporten og ikke i *selve rapporteringen*.

Hvis formålet bak innhenting er å samle inn relevant informasjon og oversende denne til Spesialenheten, jf. påt.instr. § 34-5 andre ledd, vil det være tale om en omgåelse av vernet. I slike tilfeller vil den eneste måten å sikre minimumsrettighetene til polititjenestepersonen på være å hindre at slik rapport i det hele tatt eksisterer. Likevel finnes tilfeller hvor formålet er internkontroll, men hvor rapporten vil bli brukt til strafforfølgning. Her må skillet mellom hvor viktig informasjonen som blir gitt i rapporten er for en domfellelse være avgjørende.

Dersom rapporten innhentes til forvaltningskontroll, men rapporten vil brukes til strafforfølgning og informasjonen ikke kan sikres på annen måte, kan ikke vernet mot selvinkriminering ivaretas på annen måte. Dette kan f.eks. være tilfellet hvor makkeren har en mistanke om at den straffbare handlingen har funnet sted, uten å ha sett dette, og politietaten trenger ytterligere informasjon, f.eks. informasjon om bilen han traff. Her vil selve rapporteringen bidra til hans eller hennes strafforfølgning, og selve rapporteringen vil innebære en krenkelse av vernet mot selvinkriminering.

Hvor rapporten ikke gir sentral informasjon som vil hjelpe strafforfølgningen, f.eks. hvor rapporten kun bekrefter det makkeren har rapportert, må rapporteringsplikten etterleves.

¹¹¹ Se punkt 5.1.5.

5.2.3 Bevisavskjæring

Til slutt blir spørsmålet om en politirapport etter pi. § 7-6 kan brukes som bevis mot vedkommende på tiltalestadiet, eller om det foreligger en rettslig plikt til å avskjære beviset på ulovfestet grunnlag, jf. vernet mot selvinkriminering. Forutsetningen er (1) at det foreligger en regelkonflikt, at rapporteringsplikten ikke kan opprettholdes, og at det ikke foreligger en nektelsesrett til å avlegge rapport,¹¹² eller (2) at vernet mot selvinkriminering inntreffer på et senere stadium, f.eks. når etterforskning innledes, slik at rapporteringsplikten må etterleves.

Som allerede nevnt gjelder et prinsipp om fri bevisførsel i norsk rett, slik at rapporten som utgangspunkt kan benyttes som bevis av påtalemyndigheten. Vurderingsnormen er igjen om essensen i selvinkrimineringsvernet blir ødelagt ved at beviset benyttes, slik at et bevisforbud er et nødvendig tiltak for å ivareta vernet mot selvinkriminering.

I Bølgepapp-kjennelsen aksepterte Høyesterett at man brukte rapporten som «ris bak speilet» mens tiltalte forklarte seg for retten.¹¹³ Det er imidlertid senere fastslått at også forklaringer som er avgitt på forvaltningsstadiet kan avskjæres som bevis på bakgrunn av vernet mot selvinkriminering.¹¹⁴ De mest sentrale dommene fra EMD i dette henseende er Saunders og Francis og O'Halloran mot Storbritannia. Det er også uten betydning om vernet mot selvinkriminering ikke var anvendelig på det stadiet rapporten ble avlagt, så lenge vedkommende på tiltalestadiet har et vern mot selvinkriminering.¹¹⁵

Hvorvidt det må gjelde en bevisavskjæringsregel på ulovfestet grunnlag beror på en helhetsvurdering hvor det ses hen til situasjonen da informasjonen ble avgitt og måten den benyttes i straffesaken.¹¹⁶ I Saunders mot Storbritannia kom EMD til at forvaltningsforklaringene var brukt på en slik måte under rettssaken at selvinkrimineringsvernet var krenket, da aktoratet hadde lest opp hans forklaringer for å reise tvil om troverdigheten hans.

I O'Halloran og Francis mot Storbritannia måtte det for Francis' vedkommende vurderes om situasjonen rundt forvaltningsforklaringen tilsa at hans vern mot selvinkriminering var

¹¹² Jf. punkt 5.2.2.

¹¹³ Jf. Rt. 1994 s. 610

¹¹⁴ Se bl.a. Saunders mot Storbritannia.

¹¹⁵ Jf. Rt. 2007 s. 932 avsnitt 24. Dette blir motsatt punkt 5.2.2 hvor en forutsetning er at vedkommende når rapporteringsplikten inntreffer har et vern mot selvinkriminering.

¹¹⁶ Jf. Rt. 2007 s. 932 avsnitt 24.

krenket. Det samme ble imidlertid også gjort for O'Halloran, hvor det blant annet ble sett hen til at tvangen begge var utsatte for var av direkte karakter. Det ble også lagt stor vekt på at selv om O'Halloran var dømt for forholdet han hadde forklart seg om under tvang, talte ikke *bruken* av beviset for at hans vern mot selvkriminering var krenket.¹¹⁷ Det ble blant annet vist til at han hadde rett til kontradiksjon, og at det forelå et strengt beviskrav hvor bevisbyrden påhvilde påtalemyndigheten. Flertallet la også stor vekt på at forklaringen kun utgjorde et element i bevisbildet, men som dommer Pavlovschi fremhevet i sitt mindretallsvotum var dette det eneste beviset for at O'Halloran hadde kjørt bilen selv.

Når rapporten alene utgjør det eneste fellende beviset, vil beviset måtte avskjæres dersom bruken av beviset innebærer en omgåelse av vernet mot selvkriminering. Det kan også være andre kriterier som tilsier at beviset må avskjæres eller ikke, f.eks. hvor mye tiltalte protesterer ved bruken av beviset.¹¹⁸ Ved spørsmålet om beviset må avskjæres, må det likevel foretas en helhetlig vurdering ut fra kriteriene som er utpenslet i punkt 5.1.3 til 5.1.5.

Hvor vernet mot selvkriminering først får anvendelse på et senere stadium enn når rapporten ble avgitt, kan det være aktuelt med en regel om bevisavskjæring.

Polititjenestepersonen er f.eks. ikke utsatt for en mistanke på forvaltningsstadiet, slik at han ikke er «substantially affected».¹¹⁹ Politiet fatter imidlertid mistanke på grunn av rapporten, og innleder etterforskning. Hvor rapporten kommer med informasjon som er utslagsgivende for en domfellelse, særlig hvor polititjenestepersonen ikke ønsker å avgi forklaring, vil beviset måtte avskjæres. Hvis polititjenestepersonen derimot ikke har noe imot at forklaringen blir lest opp, vil graden av tvang falle bort slik at det ikke er nødvendig å avskjære rapporten som bevis for å ivareta selvkrimineringsvernet.

Dersom polititjenestepersonen er mistenkt på forvaltningsstadiet, men rapporteringsplikten må etterleves fordi rapporteringen ikke innebærer en omgåelse av hans vern mot selvkriminering, kan rapporten måtte avskjæres som bevis da bruken av denne vil medføre at man omgår selvkrimineringsvernet. I norsk rett har man imidlertid en rett til kontradiksjon, slik at de betenkeligheter med måten beviset legges frem på ikke er like sterke i norsk rett. Av hensyn til rapportens egenverdi, vil rapporteringsplikten forsøkes å etterleves i

¹¹⁷ Jf. punkt 5.1.5.

¹¹⁸ Jf. Rt. 2007 s. 932 avsnitt 36.

¹¹⁹ Jf. punkt 4.3.4.

den grad det er mulig. Hvor bruken av rapporten likevel medfører at man krenker selvinkrimineringsvernet vil rapporten avskjæres av domstolen under hovedforhandling.

5.3 Når kan brudd på rapporteringsplikten medføre straff

Et annet sentralt spørsmål er om det kan knyttes straffansvar i de tilfeller en nektelse av å avgi rapport, jf. pi. § 7-6, er straffbart, jf. punkt 3.4. Det følger av gjennomgangen i punkt 2.2 at EMK har forrang ved motstrid med norsk rett, slik at dersom det foreligger en slik motstrid vil straffebudene i strl. §§ 171–173 måtte tolkes innskrenkende.

For det første forutsetter straffansvar at det foreligger brudd på en relativt klar underliggende pliktnorm. Det rettslige grunnlaget er her legalitetsprinsippet, jf. Grl. § 96 og EMK art. 7, som tilsier at ingen kan straffes uten lov.¹²⁰ I prinsippet er det også innfortolket et krav om at lovteksten må være tilstrekkelig «klar» for at det skal kunne gjøres gjeldende straffesanksjoner.¹²¹ Om en polititjenesteperson som nekter å rapportere om egne potensielt straffbare handlinger hvor dette utgjør grunnlaget for rapporten, kan det vurderes om pi. § 7-6 er «klar» på at også i slike tilfeller han en plikt til å rapportere, forutsatt at handlingen saklig og tidsmessig faller inn under rapporteringspliktens rekkevidde, jf. punkt 3.3.1 og 3.3.3. Like uklart er det nok ikke når den potensielt straffbare handlingen utgjør en del av et ellers rapporteringspliktig forhold som ikke er selvinkriminerende.

I de tilfellene hvor polititjenestepersonen kan nekte å avlegge rapport på grunn av sitt vern mot selvinkriminering, jf. punkt 5.2.2 må rapporteringsplikten tolkes innskrenkende slik at det i realiteten ikke foreligger en tjenestefeil. Han vil dermed ikke kunne straffes for tjenestefeil etter strl. § 171–173. Når det foreligger en plikt til å rapportere, vil han som utgangspunkt kunne straffes for tjenestefeil. Det må likevel hensyntas at dersom han også straffes for brudd på det underliggende forholdet, vil det kunne oppstå spørsmål om straff for brudd på rapporteringsplikten kan brukes i konkurrans.

Utgangspunktet er imidlertid at en kan straffes for brudd på rapporteringsplikten, men dette utgangspunktet har sine modifikasjoner. Det faller utenfor oppgavens rammer å vurdere disse ulike modifikasjonene, og hvilket innhold og rekkevidde de har. Forutsetningen for straff er

¹²⁰ Hovedinnholdet i lovprinsippet er nærmere redegjort for i ot.prp. nr. 90 (2003–2004) på s. 195.

¹²¹ Dette følger av EMDs praksis etter EMK art. 7. Se f.eks. mindretallets gjennomgang av EMDs praksis i Rt. 2002 s. 1069 på s. 1075.

imidlertid at tjenestefeilen har tilknytning utøvelse av offentlig myndighet og at pliktbruddet er grovt, jf. punkt 3.4.3 og 3.4.4.

6 Avsluttende bemerkninger

Avslutningsvis vil det foretas en vurdering av på hvilken måte lovgiver kunne løst problematikken rundt rapporteringsplikten når denne kommer i en regelkonflikt med vernet mot selvinkriminering og retten til å forholde seg taus.

Våpeninstruksutredningen foreslo å innta en regel om «bevismessig immunitet» ved rapporteringsplikten i vpi. § 5-4 på bakgrunn av vernet mot selvinkriminering, og også av hensyn til rapportens selvstendige verdi for politietaten. Arbeidsgruppen mente det var viktig å legge til rette for lærings-, kontroll- og korreksjonsperspektiv, og ønsket dermed å hindre utviklingen av en motvilje til å inngi rapport.¹²² De mente regelen om at rapporten ikke senere kunne brukes til etterforskning eller strafforfølgning medførte at de kunne oppstille en obligatorisk plikt til egenrapportering.

Deres vurdering synes forsvarlig ettersom bruken av rapporten da vil være begrenset, jf. punkt 5.1.5. Hvor rapporten senere ikke kan brukes mot vedkommende polititjenesteperson, vil det muligens ikke være et reelt behov for et selvinkrimineringsvern. Rapporteringsplikten vil således ikke krenke vernet mot selvinkriminering etter EMDs vurderinger. En regel om «bevismessig immunitet» vil være egnet til å klargjøre gjeldende rett, og dermed kunne bidra til å løse de problemer som har oppstått rundt den uklare rettstilstanden.¹²³

Det må likevel fremheves at man har mulighet til å gi avkall på vernet mot selvinkriminering, og da vil en bestemmelse om bevisimmunitet medføre at muligheten til å gi avkall på vernet bortfaller. Polititjenestepersonen vil imidlertid ha anledning til å gi en ordinær forklaring om forholdet gjennom eksempelvis avhør. En absolutt bevisavskjæringsregel vil også medføre at intern rett er strengere hva gjelder spørsmålet når rapport kan brukes som bevis, jf. punkt 5.2.3. I tilfeller hvor rapporten etter folkeretten kan brukes som bevis, f.eks. hvor denne ikke utgjør det eneste elementet i bevisbildet, vil rapporten uansett måtte avskjæres. Effektivitets- og prosessøkonomiske hensyn taler mot denne løsningen.

¹²² Se Våpeninstruksutredningen på s. 177–178.

¹²³ Denne løsningen vil også være i samsvar med det som er hevdet er gjeldende irsk rett av staten i Quinn og Heaney og McGuinness mot Irland. Det vil også samsvare med blant annet kanadisk rett, jf. Canadas høyesterettsdom R v. S (R.J.) avsagt 2. februar 1995, saksnummer 23581 og Canada Evidence Act C-5.

En annen løsning kan være å oppstille en regel om bevisimmunitet etter en helhetsvurdering, hvor kriteriene EMD har oppstilt vil være momenter. I hvilken grad dette vil avhjelpe den usikkerheten polititjenestepersoner opplever i dagens gjeldende rett er imidlertid usikkert. Det kan tenkes at en slik skjønsmessig regel også vil medføre usikkerhet rundt når rapporten kan brukes mot dem. De vil imidlertid være sikker på at deres minimumsvern er ivaretatt i bestemmelsen, og bestemmelsen vil ivareta effektivitets- og prosessøkonomiske hensyn.

7 Kildeliste

7.1 Lover, forskrifter og internasjonale konvensjoner

Norske lover

Navn – forkortelse

Fullstendig tittel

Grunnloven – Grl.

Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814

Straffeloven 1902

Lov 22. mai 1902 nr. 10 om Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven) (opphevet)

Vegtrafikkloven – Vtrl.

Lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (vegtrafikkloven)

Forvaltningsloven – Fvl.

Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

Straffeprosessloven – Strpl.

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

Politolven – Pl.

Lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven)

Menneskerettsloven – Mrl.

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Straffeloven – Strl.

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)

Arbeidsmiljøloven – Aml.

Lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

Politiregisterloven – Polregl.

Lov 28. mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterloven)

Hvitvaskingsloven

Lov 1. juni 2018 nr. 23 om hvitvasking og terrorfinansiering (hvitvaskingsloven)

Forskrifter

Navn – forkortelse

Fullstendig tittel

Politiinstruksen 1920

Forskrift 6. februar 1920 nr. 9751 for politiet
(politiinstruksen) (opphevet)

Påtaleinstruksen – Påt.instr.

Forskrift 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av
påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen)

Politiinstruksen – Pi.

Forskrift 22. juni 1990 nr. 3963 om alminnelig
tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen)

Våpeninstruksen

Forskrift 2. juli 2015 nr. 1088 om våpeninstruks for
politiet

Internasjonale konvensjoner

Navn – forkortelse

Fullstendig tittel

Den europeiske menneskerettighetskonvensjon – EMK

Convention for the Protection of Human Rights and
Fundamental Freedoms, Roma 4. november 1950

Internasjonal konvensjon om sivile og politiske rettigheter – SP

International Covenant on Civil and Political rights, 16.
desember 1966

Ande lands lover

Land – navn

Fullstendig tittel

Canada – Canada Evidence Act

Canada Evidence Act (R.S.C., 1985, c. C-5)

7.2 Forarbeider, rundskriv og offentlige publikasjoner

Lovforarbeider

Kort referanse

Fullstendig referanse

Ot.prp. nr. 90 (2003–2004)

Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) om lov om straff
(straffeloven)

Ot.prp. nr. 8 (2007–2008)

Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)

NOU 2002:4

NOU 2002:4 Ny straffelov
Straffelovkommisjonens delutredning VII

Rundskriv

Kort referanse

Etterforskning av saker mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten - spesialenheten for politisaker

Ordreinstruks for politiet

Fullstendig referanse

Riksadvokatens rundskriv 6. september 2006 nr. 3 (RA-2006-3)

Politidirektoratets rundskriv 11. mai 2010 nr. 5 (RPOD-2010-5)

Offentlige publikasjoner

Kort referanse

Våpeninstruksutredningen

Fullstendig referanse

«Ny våpeninstruks for politiet Innstilling fra arbeidsgruppe til vurdering av behovet for å endre eller supplere gjeldende våpeninstruks for politiet», 13. september 2013. Sist besøkt: 11. april 2019.

https://www.regjeringen.no/contentassets/8012986965084af0a78624e31892f780/ny_vaapeninstruks_for_politiet-rapport.pdf

7.3 Rettspraksis

Høyesterettspraksis

Rt. 1984 s. 1113

Rt. 1988 s. 189

Rt. 1989 s. 1363

Rt. 1994 s. 610 (Bølgepapp-kjennelsen)

Rt. 1994 s. 1632

Rt. 1996 s. 1522

Rt. 2000 s. 996 (Bøhler-dommen)

Rt. 2002 s. 557 (Dobbelstraff I-saken)

Rt. 2002 s. 1069

Rt. 2005 s. 833

Rt. 2007 s. 932

Rt. 2008 s. 1409

Rt. 2015 s. 93

Rt. 2015 s. 1170

HR-2018-1784-A

Lagmannsrettspraksis

LE-2005-179174

LG-2017-30456

Praksis fra den europeiske menneskerettighetsdomstolen

<i>Navn</i>	<i>Fullstendig referanse</i>	<i>Saksnummer</i>
Engel m.fl. mot Nederland	EMDs dom 8. juni 1976 <i>Engel m.fl. mot Nederland</i>	5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 og 5370/72
Funke mot Frankrike	EMDs dom 25. februar 1993 <i>Funke mot Frankrike</i>	10828/84
John Murray mot Storbritannia	EMDs dom 8. februar 1996 <i>John Murray mot Storbritannia</i>	18731/91
Saunders mot Storbritannia	EMDs dom 17. desember 1996	19187/91
Serves mot Frankrike	EMDs dom 20. oktober 1997 <i>Serves mot Frankrike</i>	20225/92
Heaney og McGuinness mot Irland	EMDs dom 21. desember 2000 <i>Heaney og McGuinness mot Irland</i>	34720/97

Quinn mot Irland	EMDs dom 21. desember 2000 <i>Quinn mot Irland</i>	36887/97
J.B. mot Sveits	EMDs dom 3. mai 2001 <i>J.B. mot Sveits</i>	31827/96
Weh mot Østerrike	EMDs dom 8. april 2004 <i>Weh mot Østerrike</i>	38544/97
Rieg mot Østerrike	EMDs dom 24. mars 2005 <i>Rieg mot Østerrike</i>	63207/00
Jalloh mot Tyskland	EMDs dom 11. juli 2006 <i>Jalloh mot Tysland</i>	54810/00
O'Halloran og Francis mot Storbritannia	EMDs dom 29. juni 2007 <i>O'Halloran og Francis mot Storbritannia</i>	15809/02 og 25624/02
Lückhof og Spanner mot Østerrike	EMDs dom 10. januar 2008 <i>Lückhof og Spanner mot Østerrike</i>	58452/00 og 61920/00
Zaichenko mot Russland	EMDs dom 18. februar 2010 <i>Aleksandr Zaichenko mot Russland</i>	39660/02
Bandaletov mot Ukraina	EMDs dom 31. oktober 2013 <i>Bandaletov mot Ukraina</i>	23180/06

Kanadisk høyesterettspraksis

R v. S (R.J.), avsagt 2. februar 1995, saksnummer 23581.

7.4 Juridisk litteratur

Juridiske bøker

Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave (Bergen 2016).

Auglend, Ragnar L. og Henry John Mæland, *Politirett*, 3. utgave 2. opplag (Oslo 2017).

Auglend, Ragnar L., *Handleplikt, kommandomyndighet og lydighetsplikt i operativt politiarbeid* (Oslo 2016).

Auglend, Ragnar L., *Utkast til alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) med motiver* (Oslo 1988).

Kjelby, Gert Johan, *Påtalerett*, 1. utgave, 2. opplag (Oslo 2018).

Nygaard, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave (Oslo 2004).

Øyen, Ørnulf, *Vernet mot selvinkriminering i straffeprosessen* (Bergen 2010).

Juridiske tidsskrift og artikler

Auglend, Ragnar L. og Henning Jakhelln, «Varslingsrett, rapporteringsplikt og taushetsplikt», *Tidsskrift for Arbeidsrett*, 2017 s. 183–219.

Johansen, Jon Petter Rui, «Om retten til å forholde seg taus og retten til ikke å måtte bidra til egen domfellelse», *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 2009 s. 47-69.

Rui, Jon Petter, «Bokanmeldelse: Ørnulf Øyen: Vernet mot selvinkriminering i straffeprosessen Fagbokforlaget, Bergen 2010. 430 sider», *Lov og rett*, 2011 s. 183-186.

7.5 Nettbaserte kilder

«Spenningsforholdet mellom straffesanksjonert opplysningsplikt og det menneskerettslige vernet mot selvinkriminering» av 27. mai 2015. Sist besøkt: 18. april 2019.

<http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/11440/135076898.pdf?sequence=1>